

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXVII. ÉVFOLYAM.
ÖTÖDIK FÜZET.

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
KÖZLÖNYE

BUDAPEST, 1912.
MÁJUS HÓ

SZERKESZTI: DÉKÁNY MIHÁLY, BUDAPEST, VII. STEFÁNIA-UT 16. SZÁM.

Tanítóképzés.

Tanítóképzésünk jövője.

Dr. Finácsy Ernő, tiszteleti tagunknak „*Tanítóképzésünk jövője*” című, XII. közgyűlésünkön megtartott s a *Magyar Tanítóképző* ápr. számában megjelent előadását, akik hallgatták avagy olvasták, nagyon különböző reflexiókkal kísérték és más és más módon kommentálták.

A tagok, akik *temesvári* (XI.) közgyűlésünkön a tanítóképző-intézet négy évfolyamának ötre való kibővítésére ható mozgalmat elhatározták, eleinte természetes örömmel hallgatták az illusztris előadónak ama mesteri érveléseit, amelyek képesek volnának a hallgatóban vagy olvasóban akár önkénytelen meggyőződést is szuggérálni, arra, hogy a tanítóképző-intézet évfolyamait azonnal ki kell bővíteni, s annál inkább tették ezt, mert ez a temesvári határozatnak mind az erősítésére szolgált. De midőn tiszteleti tagunk a 6 évfolyamra való kibővítésről szólt s ebben külön választott 4, a közismereteket-, 2, a pedagógiai szakképzést tárgyaló évfolyamról, — némelyek mintha önnön, temesvári „szavuktól döbbsenek volna vissza.”

Némelyek mintha a tanítóképző-intézet rohamos fejlesztésének, amelyben az elszakad a népiskolától, súlyos aggodalmát érezték volna!

Sokan meg úgy gondolkoztak az előadás 6 éves tervéről, hogy az kiszakítaná a magyar tanítóképzést a történeti gyökeréből, amely alapon az — akár 3, akár 4 évig — mindig a tanítói pályára való tartós ránevelést tartotta főfeladatának, — holott az előadás szerint, azt intenzíve át nem értve, akár pl. az érettségi bizonyítványban kifejezett közismeretekkel s azután 2 évi pedagógiai

képzéssel — minden tartós ránevelés nélkül — meg volna oldva a tanítóképzés.

Kettőben azonban teljesen egységes hatást, sőt hangulatot keltett a szóban levő előadás a közgyűlésen: először — bár szóbeli előadás volt, a faragott márványszobor szépségével hatott, s másodsor, hogy érveléseivel teljesen egységes képbe rajzolta mai didaxisunk sok gyöngéjét.

S végül midőn a 4 évfolyamra kiadott *Új Tanterv* és *Utasítások* egységes megértésére s végrehajtásának módozataira gyűltünk össze, ennek mint reális ténynek s a 6 évfolyamban elképzelt intézetnek ellentéte, előbbi, mint reális kötelesség, utóbbi, mint a mai keretben még nem megüledett talajról szóló perspektíva, a szóban levő előadásnál szintén egységes háttér gyanánt szerepelt.

Ennyiféle tényező elemzése közepette értelmezem dr. Finácsy előadását s mivel meggyőződésem, hogy az gondolkörünkre nézve élesztő kovász, igyekszem azt behatóan megérteni, látszólagos ellentéteit áthidalni s annak hatását minden jó törekvéseinkre tárgyilagosan megállapítani.

Tiszteleti tagunk előadásában — ügyeinkre való értékesítésében — élesen megkülönböztetem az előadás konzekvenciáját. A 4+2 tagozattal kontemplált 6 évfolyamú tanítóképző-intézetet és másodsor e konzekvencia megállapítására vonatkozó érvelést, mai didaktikánk elemzését; az előbbi legyen az érvelések alapján termés, az utóbbiak legyenek a melléktermékek. Mert e megkülönböztetés nagyban hozzájárul okoskodásom világos megértéséhez.

Előadó zárószavai ezek: „*Most egyelőre legsürgősebb teendők az új Utasítások szellemének az életbe való átültetése. De míg ebben a szép és méltó feladatban buzgólkodunk, figyeljünk néha-napján a jövő zenéjére is. Csak úgy menekedhetünk az önelégültségtől, melyet mindenütt, ahol szellemi élet van, a légnagyobb vesszedelemnek tartok.*“

E szavakhoz nem kell kommentár. Dr. Finácsy sem azért adta elő 6 évre vonatkozó tervét, hogy most, bármely sürgős munkánkat félretéve, főként ezzel a tervvel kezdjünk foglalkozni. Az ő felfogása szerint is, legelső feladatunk az *Új Tanterv* és *Utasítások* megvalósítása. Ebben dr. Finácsy 6 éves tervének alapos megértésével — egy, feltételezetten zavaró körülmény tisztázása után, ami egyszeri hallás után ott kevésbé sikerülhetett, — nyugodtan és csendesen elmélkedhetünk és pedig hosszasan — a 6 éves tanfolyam tervéről. Előadó szavai: „*De meggyőződésem szerint a kép-*

és helyesen mégis úgy alakulhatna, ha az általános képzést, mindig a népiskolára való vonatkozásaiban és a gyakorló iskolai tanítás állandó megfigyelése mellett az évek bizonyos számában megadnók.

E sorok pedig azt bizonyítják, hogy előadó szerint is a tanítói pályára való tartós ránevelésről van szó. Tehát a tervezet történeti alapon áll.

S e két *citatum* a rohamos fejlesztésre vonatkozó aggodalmakat is eléggé megnyihíti, és így az előadás gerincének kommentálására a világos keretek eléggé fel vannak állítva, ami egyenes hid tiszteleti tagunk reformgondolatainak megértésére, amire évek állanak rendelkezésünkre.

A reformterv megértéséhez és végrehajtásának gondolatához azonban nagyon hozzá szólnak a *tanítói állás, fizetés* fejlődésének kérdései is. Mert a rohamos fejlesztés elsőrendű kerékkötői s az ezt illető aggodalmak eloszlatói elsősorban bizonyára ezek.

Térjünk át most az előadás melléktermékeire, annál inkább, mert a *Temesvárról* kiindult 5 évfolyamhoz is, e tervhez is nagyban hozzájárult tanítványaink túlterhelésének ténye s az előadás u. n. melléktermékei irányt is adhatnak a túlterhelés megszüntetésére (jelen keretben) irányuló erőfeszítéseinkben.

Amit előadó a kompendiózus tanulásra mond, az mind igaz. Amit ez ellen, néhol talán a kereteknek a lényeg feláldozása nélkül való szűkítésével tehetünk, azt tegyük meg. Az előadó szerint az anyagot megfelelő asszociálások útján egyszerűsítsük, s jobban vigyázzunk a gondolatenergiát tápláló alap-törzsfogalmak tisztaságára. Vigyázzunk, hogy növendékeink az ismereteiket egységben lássák, egymásra tudják vonatkoztatni, magasabb szempontok alá tudják helyezni. S ez mind nagy és nehéz feladat, de ha csak ezeket az elveket követjük, az is csak hasznára válik tanítóképzésünknek a mai keretben is. (Az elnökség az idevonatkozó beható tények kezdetét, és nem csak szavakban emlegetését, az őszre tervezi.)

Megállapíthatjuk tehát, hogy *dr. Finácsy* előadása először a 6 éves tanfolyamu tanítóképző-intézet messzi tervével adott számunkra tartós kérdést, s ebben különösen az *általános irányu* és a *szakirányu* (pedagógiai) *kiképzés* külön választásával, amiben hirtelen nem tartom célszerűnek vitatkozni, jobb ezután egyet-kettőt aludni. S másodsor az *Uj Tanterv* és *Utasítások* végrehajtására vonatkozó munkánkhoz járult — úgy neveztem melléktermékeivel — igen becses irányításokkal.

E szempontokból ítélem meg tiszteleti tagunk előadását s ezt tartom tárgyilagos kommentálásának.

Előadónk csak érinti a tanítóképző-intézeti tanárképzést, s ez ideái napjainkban éppen olyan kevésbé látszanak aktuálisoknak, mint a 6 évfolyamú tanítóképző-intézet. De bár legyen ez is a jövő zenéje, ehhez is hozzá kell szólnom, mert én az egész tanítóképzés ügyében s annak okos továbbfejlesztésében a tanárképzést tartom az első tényezőnek. S ha a tanítóképzés más kérdéseiben is nagy veszedelem az önelégültség, ebben a kérdésben volna az a legnagyobb veszedelem.

A tanítóképző intézeti tanár kiképzésében kettőre van szükség: egyik a *tudomány*, a másik a *gyakorlati kiképzés*. Az előbbit az egyetem adja meg, az utóbbit az arra a célra kijelölt elemi tanítóképző-intézetek. Ám a tanárjelöltek a polg. tanítóképző-intézetek mellé szervezett Apponyi-kollégium tagjai, s mint ilyenek, a polgári tanítóképző-intézet sajátos levegőjében töltik azt a két évet, amely a tudományra és az elemi tanítóképző-intézeti tanári életre előkészítő. A mi tanárjelölteink végcélja a népiskola tökéletesbülése, a polgári iskola és tanítóképző-intézete pedig egyre jobban távolodnak, amint kölcsönösen fejlődnek, a népiskola gondolatától.

Nézzük, mi feladatokat old meg ma az Apponyi-kollegium? Az egyetemi tanulmányokhoz szóló korrepetálás? Az egyetemre való beiratkozás sugalmazása? Avagy az Apponyi-kollegium szemináriumai? Az előbbi kettő egy kiválasztott tanárjelölttel könnyen megoldható, annyival inkább, mert úgylis mind ebben az egyetem uzusai döntenek. Szeminárium emellett az egyetemen is van. S a szeminárium igazi vezetőjének legjobb az lehet, aki a vonatkozó elméletet is előadja.

Nem volna-e célszerűbb a mai állapotnál, ha az *Apponyi-kollegium* egy elemi tanítóképző-intézettel kapcsolatban szerveztnék át?! A mult alapján szívesen akceptálhatjuk, hogy a polg. tanítóképző-intézet, mely eddig egyedüli útja a képzőt végzett jobb képességek kiválasztásának és érvényesülésének, amiért mindannyian hálásak is vagyunk iránta, továbbra is kiválasztás alapján nyujtsa a tanítóképző-intézeti tanárjelölteket, de amint azok tanárjelöltek lesznek, azonnal telepedjenek át egy elemi tanítóképző-intézetbe, s tanárjelölti éveiket hol az elemi tanítóképző-intézet pedagógiai, didaktikai milieu-jében, az itteni iskolai, internátusi életben megfelelő tanári szempontokra emelkedve, hol az egyetemi tanulmányaikkal töltsék el. A tudománynak és gyakorlatnak e szoros

szövetkezése, úgy vélem, sokat érne. Mert a végén is tanárjelöltünknek nem kétféle tudomány kell, t. i. az egyetemé és polg. tanítóképzőé. Elég neki az előbbi is, s ha az külön nem elég, a polg. tanítóképzőét már 3 évig szívta magába, mint polg. tanítóképző-intézeti hallgató. S ha ott annyi van, hogy 3 évig abból a neki szükségeset egy kiválasztott jelölt nem tudja magába szívni, akkor minek a mai szervezetben az egyetem. Csupán csak az az érdekes, hogy ezt senki sem teszi kérdésbe!

Elemi tanítóképző mellett levő Apponyi-kollegiumban a jelölt nem szakadna el eredeti talajától — tanárjelölt korában, amelyre készül. Most csak 4 heti hospitálás, melyben passzív a tanárjelölt, és 4 heti folytatólagos tanítás, amelyben alig ismerkedhetik meg vezetőjével s alig juthat közösen megállapított szempontokig! Ez a didaktikai gyakorlat! S ha az előbbieket alakulása szerint is hivatalosan későbbre is csak ennyi maradna a didaktikai gyakorlat, minthogy tulságba nem is mehetne, úgy is emelkednék e gyakorlat értéke az elemi tanítóképző-intézettel való folytonos érintkezéssel! S végül, ha az a külön korrepetitorság olyan elmaradhatatlan, nem lehetne arról egy elemi tanítóképzőben is gondoskodni — valamelyes módon?!

A polgári tanítóképző-intézet multja magában is elvezet az előbbi kérdések feltevéséhez. Az kezdetben ugyanis elemi tanítóképző-intézet volt, azaz az előbb meglevő elemi tanítóképző magánúton szolgáltatotta a polgári iskolai tanítókat. Azután polgári tanítóképző-intézeti rendes kurzusok keletkeztek s meg lett a polgári tanítóképző-intézet is. Később ez ikrekre rátapadt, ránőtt sok minden, köztük a tanítóképző-intézeti tanárképzés is. Ám abban az időben a polg. iskola egy magasabb népiskola volt. S ez irányban nevelt a polgári tanítóképző-intézet is. S mi más ma? S mi másnak készül még ezután! Ki tudja? S talán ez az a pont, amely örökre éket vert a polgári tanítóképző-intézet és a tanítóképző-intézeti tanárképzés közé? S ez a kor a polgári tanítóképző-intézet dicsősége, termelő ereje, mikor annyi szükséges intézménynek embrióit rejtegette, mert ezzel közoktatásügyünket örökre lekötölte. De a mai fejlődések elve a differenciálódás, amint az utóbbi időkben minden, vele összetapadt más elem lehullott a polgári tanítóképzőről; s amint itt az is ki van jelölve, miként alakuljon ki végképpen és önállóan az elemi tanítóképző egész folyamának sodra.

Végül csakis úgy volna megoldható az országos, középponti,

tanítóképző-intézeti tanári szeminárium kérdése, amely kkfélegyházi közgyűlésünkön felvetődött.

Nem kívánom én sem, hogy felvetett gondolataim ezt a kérdést fűjják fel legaktuálisabb ügyünknek. Legyen ez is a jövő zenéje. De tartom annyira aktuálisnak a kérdést, amennyire az a tanítóképző-intézet évfolyamainak kérdése. Annyi haszon ennek felvetéséből is származhatik, hogy midőn a szebb jövőt alapozzuk, madártávlatból minden tényezőt együttesen, párvonalosan vizsgálunk, az pedig a területünkön való uralomhoz vezet. Ebből a helyes alapszemléletből kiindulva e kérdés megforgatását is *dr. Fináczy Ernő*, tiszteleti tagunknak köszönhetjük, akit előadásáért e helyen is melegen üdvözlök.

Dr. Baló Fózsef,
elnök.

Tanítóképzői direkt módszerű németnyelvtanítás.

(Előadói javaslat a Tanítóképzői Tanárok Országos Egyesületének 1912. április havában Kiskunfélegyházán tartott szaktanári értekezletén.)

„Ugy kell rendezni a tanítást, hogy az első órától kezdve minden óra meg hozza a maga gyümölcsét“. Ebben a mondatában fejezi ki az utasítás mindazt, amit nem lehetett paragrafusokba szedni, s amiben a szaktanár egyéniségének érvényesülését akarja biztosítani. Amikor mégis megszabja a tanítás menetének főbb irányait és formáit, útbaigazítást ad arra, mily mederben mozogjon a tanítás. Magát ezt a medret azonban nekünk kell megjárnunk és a biztos haladás útját megalapoznunk.

A fentjelzett általános didaktikai elv talán egyetlen-egy tárgynál sem valósítható meg nehezebben, mint éppen a németnyelvi tanításban, nem tisztán a német nyelvben rejlő nehézségek miatt, hanem magáért a didaktikai eljárás miatt is, melyet a nyelv gyakorlati elsajátítása idéz elő. A tömegtanítás más tárgyaknál (az egyénileg végzett önálló gyakorlatokat kivéve) bizonyos szellemi közösséget teremt tanító és tanítványok között, a kitűzött problémát az osztály vagy közösen oldja meg, vagy pedig minden egyes növendék társainak különböző megfejtési eredményét azonnal megérti a nyelv és a gondolatok közössége révén. Az idegennyelvű tanítás, melynek általános jellege formális, nem teremtheti meg ezt

a szellemi közösséget tanító és tanítványok között azon egyszerű oknál fogva, mert nem annyira lelki tartalommal, gondolkodási elemekkel, vagy legalább is nem a régihez kapcsolódó új tartalommal dolgoznak, hanem csak a formájával. Ennek a nyelvi formának megteremtése, a vele való bibelődés, kopottá, unalmassá teheti a tartalmat, amelyet lényegileg úgyis ismernek már. Éppen ezért igyekezni kell a német nyelv tanítását is érdekes tartalommal megtölteni. A szellemi közösség megteremtésének nehézsége magában a direkt módszerű eljárásban rejlik, de csak akkor, ha tömegtanítást végzünk. A tanár a már elsajátított szókinccs köréből kérdést intéz német nyelven növendékeihez; időt enged a kérdés megértésére, a felelet megfogalmazására; majd felszólít egyet s — mondjuk — ennek feleletét megértette a többi is mind; a másikat, aki talán csak egy-két új szót alkalmazott, már nem érti meg a többi. Eként tehát, hogy kárba ne vesszen az eljárás és idő, ezt is meg kell értetni, minthogy nem lehet megelégednünk azzal, hogy csak az egyik tudja, miről van szó, a többinek meg elég, ha csak a szót hallja, de meg nem érti. A szellemi közösség tehát meg van tépve s várva-várt gyümölcsünk meg nem érik. Megesik, hogy csak a tanár és a felelő tanítvány érti meg a dolgot, máskor meg öten, tízen, úgy, hogy a szellemi közösség köre quantitative állandóan változik.

E változásnak oka természetesen a nyelvkészség és a szellemi tőke különbözőségében rejlik, amit különösen az idegennyelvű tanítás érez meg. Ez tehát gyakorlati eljárásunk legnehezebb oldala. Ezen igyekszik segíteni a tanterv a növendékek *csoportokra osztásával*. A másik elv: lehetőleg megteremteni a szellemi közösséget a tananyag közösségével, igyekeztve a tantervi anyagon belül még *szorosabb egységeket* teremteni és végül a tanítás formájának bizonyos tervszerűséget adni a részekre bontott anyag *módszeres* feldolgozásával.

I. A növendékek csoportokra osztása.

A direkt módszerű nyelvtanításnak egyik sarkalatos tétele a növendékek csoportokra osztása. Ezzel a nyelvkészség foka szerint a szellemi közösség megteremtése a cél.

Az utasítás idevonatkozó része a nyelvtudás fokának megállapítására hármas mértéket jelöl ki: a szókinccset, a grammatikai szerkezet gyakorlati ismeretét és a szóképzetek gyors asszociálását.

Ezeknek mértéke szerint osztja *kezdőkre és haladókra* a tanulókat; sőt tovább megy, amikor ezen belül *nyelvgyakorló csoportok* alakítását ajánlja.

A csoportokra osztás igen könnyű feladatnak látszik, ha a nyelvtudás szélső határaitól van szó; t. i. vagy tud valaki németül, vagy sem. Ám a nyelvtudásnak soha sincsenek kialakított határai, miként a szellemi tulajdonnak sincsenek. Ezért az első osztályozás alapjául a *passzív és aktív* tudás vehető, vagy annak hiánya; passzív nyelvtudásnak nevezvén azt a fokot, amikor a köznapi beszédet, esetleg a könnyebb irodalmi olvasmányt is *megérti* a tanuló, aktívnek azt, amikor magát is meg tudja *értetni*. (A passzív nyelvismeretnél figyelembe veendő, hogy az a mi viszonyaink között többnyire olvasmányon alapszik, tehát grammatikailag szerzett ismeret; aki pedig az élő beszédet érti meg, de maga nem beszél, az talán beszélte valamikor gyermekkorában a nyelvet, de gyakorlat híján elfelejtette). Ez az éles megkülönböztetés azért szükséges, mert vidékek szerint különböző típusok kerülnek egy-egy osztályba.

Magának a fejlődő emberi szellemnek is ez a kialakulási folyamata: passzív tevékenység figyelés, megismerés által, aktív tevékenység alkalmazás által. A feledés is az aktív tevékenységet támadja meg először. A fokozatok eszerint: a tanuló

semmit sem <i>ért</i>	— (negatív)	} kezdők
nem beszél, de <i>ért</i>	— (passzív)	
<i>megérteti</i> magát	} — (aktív)	} haladók
társalgási készsége van		

1. A nyelvkészség elbírálásánál eszerint a *magát megértetni tudást* kell alapul venni. A kettős csoport tehát világosan tagolódik. A passzív csoport nyelvtanulása az élőszó meghallásán kezdődik, itt *új készség* megalapozásáról van szó; még a kezdők csoportján belül is alakulhat két csoport, az utasítás *haladottabbnak* nevezi az egyiket.

Az aktív beszédre alkalmasak teszik a *haladók* csoportját, itt a meglévő készség aprólékosságában való rendezése és teljes kialakítása a feladat.

Másik jellemvonása a két csoport különválásának, hogy míg a haladóknál a beszédgyakorlatok a társalgás formáját nyerhetik, amelyben nemcsak kérdés váltakozik felelettel, hanem a szabadabb elbeszélés, leírás formája is belevegyül, addig a kezdőknél csak a kérdésre adott felelet a beszédgyakorlat formája.

2. A kezdőknél a tanár gondolatmenete körül fordul meg a beszéd, gócpontja tehát a *kérdés*, amennyiben a kérdéssel a tanár a maga gondolata körül sorakoztatja a tanulók gondolatmenetét, természetesen a tanár kérdése mindenkor szigorúan alkalmazkodik a növendékek megszerzett szókincséhez. A haladóknál megfordulhat a viszony, amennyiben az öntevékenység elvén indulva, a növendéknek valamely élménye, gondolata körül csoportosul a tanár a többi növendékekkel együtt. Ebben a formájában válik a beszédgyakorlat társalgássá s érheti el legmagasabb fokát.

A csoportokra osztás gyakorlati alkalmazása tehát a *kérdés*en fordul meg. Ha a közélet különböző viszonyaiból merített kérdésre *azonnal* megérteti magát a tanuló s nemcsak igenlő vagy tagadó válasszal, akkor haladónak vehető.

3. Az utasítás a II. osztályu kezdők tanításánál figyelembe veszi, hogy a kezdők között is lehetnek *haladottabbak*. „Célszerű a tanulókat arra szoktatni, hogy néha egymás között is németül beszéljenek. Ha az osztályban többen vannak haladottabbak, akkor egy-egy haladó vezetésével *kis nyelvgyakorló csoportokat* alakíthatunk.“

Hogyan valósíthatók meg ezek a csoportok? Tetszetősnek látszik ez a gondolat, mert hiszen szépen el lehet gondolni, hogy mily élénken beszélgetnek németül a hármával-négyesével alakult csoportok séta közben, óráközökben, mivelhogy a német tanítási órán ez nem lehetséges, mivel sem mód, sem alkalom nincs rá, s éppen ezért az internátusi élet alkalmas volta lép előtérbe.

Ámde alkalmas-e az internátusi élet berendezése a gyakori német társalgás bevezetésére, lehet-e a növendékek idejét úgy beosztani, hogy erre idő jusson? Avagy ez a csoport is éppen csak a heti két órára való előkészület munkájára szorítkozzék? Ennyit feltétlenül meg lehetne kívánni, ámde milyen jogon kívánjuk a haladótól idejének feláldozását, holott talán ezt az időt ő a saját tanulmányaira (egyéb tárgyakra), melyekre neki több időt kell fordítania, gyümölcsözőbben használhatja fel! Tehát erre a csoportos gyakorlásra csakis a növendék szórakozására hagyott szabad idő fordítható. Már pedig képzeljünk el olyan szellemi pihenést, melyben az agynak az emlékezetre szorítóköző működése nem szünetel, holott a szellem pihentetésének éppen az a kritériuma, hogy a tudatban olyan képzetsoroknak engedjünk helyet, melyek kifejezetten, készen állanak a lélek rendelkezésére s ekként azoknak felidézése szinte önként, megerőltetés nélkül járó folyamat. A kezdők

német beszédgyakorlata pedig nem tekinthető ilyen szórakozási műveletnek.

Feltéve, hogy minden külső körülmény lehetővé teszi ilyen gyakorló csoportok alakítását, sikeres munkájuk érdekében a tanárnak nagy gondot kell fordítania arra, hogy e beszédgyakorlatok vezetői (rendesen haladók) *a)* az órán feldolgozott anyagnak körében mozogjanak; *b)* hogy a tanításnál alkalmazott módszeres eljárás elvei szerint járjanak el. Mert éppen nem mindegy, hogy azok a csoportok akármiről s akárhogyan beszélgetnek. Jól meg kell jegyeznünk, hogy itt nem tervszerűtlen munkáról, hanem didaktikai vezetésről van szó. Az „akármiről és akárhogyan-beszélgetésnek” akkor volna helye, ha állandóan, naponkinti nyelvtanulást tervezhetnénk úgy, miként a gyermek tanulja az idegen nyelvet a nevelőnőtől. Nekünk figyelembe kell vennünk, hogy nem *állandóan* tehetjük ki a növendéket a német szó hatásának, hanem a többi tárggyal arányosan csak *időlegesen*. Ez pedig arra utal bennünket, hogy a csoportok beszédgyakorlatait a tanítási menettel párhuzamosan csak a feldolgozott szókészlet forgalomba hozatalának korlátai közé szorítsuk. Ezért elsősorban csak a kezdők csoportjából való haladottabb lehet a vezető, s csak másodsorban a haladók csoportjából.

Az a gondolat, hogy ezeket az internátusi nyelvgyakorló csoportokat esetleg a nevelő vezesse rendszeresen, nem valósítható meg, 1. azért, mert négy osztály gyakorlatait fizikailag sem lehet vezetni, 2. mert a szabályzat értelmében a nevelők hivatása a növendékeknek minden tanulmányaikban segítségükre lenni. Bizonyos megszorítással a nevelők teendőjének a német nyelvi segítséget illetőleg arra kell terjedni, hogy csak a leggyengébbekkel foglalkozzanak — ha azok kevesen vannak, ha a nevelők tudnak németül és ha ismerik a tanteremben követett módszeres eljárást.

Mindezekből az következik, hogy a nyelvgyakorló csoportokat sikeres munkájuk érdekében csak nagy körültekintéssel lehet megalkotni.

4. Megfontolást kíván a kezdők és haladók *tanítási idejének* beosztása. Az utasítás erre vonatkozó intézkedése így szól: „Ott, ahol nincsen két német nyelvtanár, célszerű az órákat úgy beosztani, hogy a kezdők az első órában, a haladók az utolsó órában tanuljanak“. Mivel ugyanabban az időben mindkét csoport jelen van a tanítási órán, csak úgy lehet foglalkoztatni mindkét csoportot, hogy az egyik csoport csendes foglalkozást kap. A dolog

természete szerint mindkét csoport nem haladhat párhuzamosan a tanítás anyagát illetőleg. De még ha így haladhatna is, a haladóknak unalmas a kezdők beszédgyakorlatának hallgatása, a kezdőknek meg érthetetlen a haladók anyaga úgy beszédgyakorlataikat, mint olvasmányaikat illetőleg. A csendes foglalkozás anyaga az előző óra anyagának írásbeli reprodukálása, fogalmazás stb. Ennek hátránya a nehéz ellenőrzés.

Ilyen beosztás mellett egy-egy csoportra évi 22 óra valóságos beszédgyakorlat jut, ez összevontan heti 6 órával évi négyhetes németnyelvi tanfolyam. De még tovább menve a részletekre: ha hetenként csak 1—1 óra igazi beszédgyakorlat jut egy-egy csoportra, akkor hetenként (átlag 15—15 növendéket számítva egy csoportra) legfeljebb 2 perc jut egy-egy növendékre, melyet maga tölt ki beszéddel, mert a többit a tanár foglalja le. Évi 22 órában ez kitesz kerekén $\frac{3}{4}$ óra valóságos beszédgyakorlatot egy-egy növendék számára.

Célravezetőbb, ha mindkét heti órát foglaljuk le mindkét csoport számára, akként, hogy a csoportok aránya szerint osztjuk be az egy órai időt. Ezzel kevesebb idő jut ugyan egy-egy csoportra óránként, de legalább hetenként kétszer vonjuk be őket az élő tanítás munkájába s ezzel a modern nyelvtanulás elvének jobban megfelelünk, mert az aktív, élő gyakorlat rövidebb időközök alatt, sűrűbben foglalkoztatja a növendéket.

II. Az anyag beosztása.

A tanterv megjelölvén a tanítási anyagot, két elv érvényesítését tüzi ki: az alsó osztályokban a beszédgyakorlatok, a felsőkben az olvasmány legyen a tanítás alapja, ezzel kidomborodik az az irányzat, hogy a szabad élőbeszéd útján jusson el a növendék a nyelv irodalmi formájához. Az élőbeszédben sajátítsa el a növendék a német gondolat kifejezések alapformáit, hogy ezzel irodalmi olvasmányokban ne legyen nehézsége.

1. A beszédgyakorlatok anyagának összeállításában a *koncentrikus elv* érvényesül folyton szélesbülő körökkel, melyek mind a köznapi, társadalmi érintkezés célját szolgálják. Így az I. oszt.-ban a szűkebb iskolai és családi élet, a II. oszt.-ban a falusi, városi élet, a III. oszt.-ban utazások révén országok ismerete, a IV. oszt.-ban már írásbeli érintkezés levél útján. Ekként jut el az utasítás ahhoz az általános tételhez, melyet a II. osztályu kezdők tanításá-

hoz való utasításában (a 84. lapon) így fejez ki: „A beszélgetéseknek ezt a tárgyi körét a tanterv szerint úgy kell megállapítani, hogy a négy esztendő alatt lehetőleg mindaz előforduljon, amire a köznap életben való eligazodás céljából szükség van s ami a tanító munkájára vonatkozik.“ S ha itt újra felsorolja ezeket a tárgyi köröket összeségében, amit a tanterv már felosztott az egyes osztályokra, ez ne zavarjon bennünket az anyag beosztásában, mindössze figyelmeztessen arra, hogy sok alkalmunk nyílik a szókincs felújítására a négy évfolyamon belül.

2. Ezek a tárgyi körök a *logikai alapon való szógyűjtést* szolgálják, ennek alapja egyrészt a fogalom tartalmának német szóval való kifejezése, másrészt ezeknek a fogalmaknak német itéletté, mondattá való kapcsolása. Ide tartozik tehát maga a fogalom és járulécai: tulajdonság, viszony, szám, mint részek, valamint az egyes fogalmakból alakult ujak, mint egészek; teszem azt: az asztal, nagysága, színe, részei, száma; mellette ugyanígy a szék, pad, tábla s kialakul belőlük a szoba, a tanterem, mint központi fogalma a köréje sorakozó tárgyakkal; a tanteremből az iskola, annak környéke stb. Ekként kapcsolódnak a német szóképzetek logikailag egymáshoz.

3. Már most az a fontos, miként foglaljuk nagyobb tárgyi egységekbe a tantervkijelölte tárgyi köröket. Fontos ez különösen az I. osztályban, ahol a növendéknek a nyelvi kifejezések elemeit kell elsajátítania, ezeknek pedig épen az anyag elrendezése adja a sorrendet. A tanterv hét kört jelöl meg az I. osztály számára, ezek: az iskola, szülői ház, család, templom, időjárás, idő, emberi test. Nyilvánvalóan a leghelyesebb körből indul ki s halad végig, míg végre magára az emberi testre tér. Minthogy azonban ezeken a körökön belül a részletek sorrendjének megtartását nem kívánja, ezeken változtatást tehetünk.

A tanterv intenciójával egyetértve a *fejlődő emberi életet* tesszük alapjává a tárgyi körök sorrendjének. Eszerint a családdal kezdődnek a tárgyalás. Minthogy azonban a mi tanításunknak egyrészt a direkt módszerű nyelvtanítás mintájává kell lennie, s másrészt a saját növendékeink életéhez is kapcsolódnia kell, az iskola köre lesz az első, mint amelyben a tanító életének java részét tölti, ehhez kapcsolódik az otthon élete s a vallásos élet helye, a templom. Ezek azok a *helyek*, ahol életét tölti (I. központ). Ugyanekkor *időben* is folyik élete. (A hely- és időkategoriák összetartozandósága nyilvánvaló lévén a nyelvi kifejezések fejlőd-

désében is.) Átmenetül szolgál a növendékek csillagászati ismerete: a nap helye az égen adja az idő fogalmait; ezek az évszakokét stb. Ez tehát az ember *időbeli élete*. (II. központ.) Végül az időbeli változás változást idéz elő testünk és lelkünk fejlődésében, amennyiben a változás maga az élet. Így jutunk *testünk ismertetésére*, a mozgásokra. (III. központ.)

Minthogy ekként az élet alapja a felosztásnak, természetes, hogy ez irányít a részek elhelyezésében is: azaz, mindig az élőkön kezdjük a szógyűjtést és beszédgyakorlatot, már csak azért is, mert növendékeinket is az új viszonyokban az élők érdeklik legjobban, azok, akiknek körében fogja idejét tölteni, munkáját végezni. Ezért az iskola körében a tanítás, a tanulótársakat illeti meg az első hely, az ezekről való német beszéd hozza meg az első örömet. Ezt követi az iskola megismerése. Erre elvezet bennünket a növendék otthonába, megismertet bennünket a családjával, lakásával. Ekként alakul ki részletes tanmenetünk. (Tervezetét lásd).

4. Ebben a tanmenetben a *névszók*nak mondatban való gyűjtése a fődolog. A II. osztály anyagának mind a három központja viszont az ember foglalkozásához fűződik; épen ezért ennek a *cselekvések* kifejezései adják a jelleget; másrészt a foglalkozások körei a társadalmi környezetet. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az I. osztály anyagában igék, s az azokban való gyakorlás nem fordul elő, hanem csak névszók és a II. osztály anyagában megfordítva; de jelenti azt, hogy az I. osztályban a névszók főalakjainak elsajátítására, a II. osztályban pedig az igei alakok elsajátítására esik a főszűly; mindkettőt kiegészíti a III. és IV. osztály olvasmányi anyagában található nyelvi sajátság.

A menetet tehát nyelvi nehézségek egymásutánja fogja megadni s ekként a grammatikai elméletből indul ki a tanár a beszédgyakorlatok vezetésében is.

5. Behatóbb figyelmünkre méltó az utasítás bevezető részének következő bekezdése (a 80. lapon):

A tanulókat a nyelvtudás foka szerint csoportosítva, minden tanári testületnek meg kell állapítania a tanítás egész menetét. Meg kell állapítania a szókinccs körét, *melyet minden egyes csoporttal meg kell taníttatni* s ebben a körben a fokozatos egymásután. A szókinccs körére nézve meg is jelöli az egyedül lehetséges irányt fővonásokban: t. i., hogy az a köznapi élethez és a tanítói hivatáshoz alkalmazkodjék, csak azt nem mondja meg, hogy ezek a körök

mennyiben *különböszenek* a kezdőknél és haladóknál, milyen legyen a mennyiségi különbség köztük.

Erre nézve tehát a szaktanárnak kell előterjesztést tennie, hogy a tanári testület megállapíthassa a szókincs terjedelmét.

Vajjon *mennyiségileg* legyen-e a kezdők szókincsköre szűkebb, a haladóké tágasabb, amennyiben a haladóknál ugyanazon tárgyi körökön belül több szót tanítunk meg, a kezdőknek kevesebbet. Pl. az I. osztály anyagában a kezdők számára az iskola köréből: tisztán csak az elemi iskolát, annak épületét, berendezését véve alapul, a haladók számára pedig a képzőintézetet a maga különösebb berendezésével, többoldalúságával. Vagy a család és otthon köréből: a kezdők számára csak a szűkebb családot, a maga egyszerű életmódjában, egyszerű lakásában és foglalkozásában, a haladók számára pedig az oldalági rokonságot is, családi szertartásokat, belső és külső cselédséget, nagyobb szabású lakást stb.

Avagy ezzel szemben a különbség a szókincs tekintetében csak az legyen, hogy a kezdőknél csak a köznapi érintkezés főbb szavait, a haladóknál pedig szinonimákkal, irodalmi kifejezésekkel is bővítsük ezt a kört.

E kérdés eldöntésénél egyedül csak a kezdők és haladók közt vont éles különbség irányíthat bennünket. A kezdőknél a nyelvkészség *megteremtése* lévén feladatunk, a haladóknál pedig a nyelvkészség *rendezése*, természetes, hogy mindkét csoport nagyjában ugyanazon tárgyi körök szókincsanyagával dolgozik, a különbség csak a nyelvi szerkezetek egyszerű vagy összetettebb voltán fordul meg.

Ezen az elven legfeljebb csak az egyes vidékek helyi körülményei változtatnak annyiban, hogy a többségben levő haladók az ismert köznapi nyelven felülemelkedve olvasmányban tanulják meg az irodalmi nyelvet s e tekintetben annyira szabad kezét biztosít az utasítás a tanárnak, hogy klasszikus olvasmányokat lehet a tanítás tengelyévé tenni. Másrészt vannak vidékek, ahol úgyszólván csupa kezdő van; a szókincs köre azonban mennyiségileg ott sem szűkíthető össze, mert itt is érvényes az utasítás rendelkezése, hogy „lehetőleg négy esztendő alatt minden előforduljon...”

A szókincs köre tehát kezdők és haladók számára nem változik.

III. A tanítás módszere.

Az utasítás értelmében a direkt módszerű eljárás alapelve a német nyelven való beszélgetés; nemcsak a tanító részéről kell ezt kívánni, hanem a tanítvány részéről is. S itt mindjárt megállapíthatjuk, hogy még akkor is németül beszéltesük a tanulót, ha rossz szerkezeteket alkalmaz, sőt, ha olykor egy-két német szót nem tud, s azt magyar szóval helyettesíti. A lényeges az eljárásban t. i. az, hogy ne kényszerítsük a tanulót a beszédnek pusztá hallgatásával passzivitásra, hanem a maga szellemi erejét is vigye bele a tanuló a tanár munkájába. A kezdőlépéseket feltétlenül meg kell tanulnia. Nemcsak a fülnek, de a beszélő szervnek is hozzá kell szoknia az idegen artikulációhoz.

A módszer formája tehát a *beszédgyakorlatokban* alakul ki, hogy erre a gyakorlatból vett alapra lehessen az irodalmi művek megértetését építeni. Ehhez csatlakozik a többi forma, az olvasmány, írás és a nyelvtani ismeret, mint tudatossági tényező.

Ezuttal különösen az I. osztály kezdőinek tanításáról szólunk, minthogy itt jut leginkább érvényre a direkt módszer s ennek alapjára helyezkedik a többi osztály tanítása is.

A) *A beszédgyakorlatok.*

Mindenekelőtt a beszédgyakorlatok formáját kell megállapítanunk. Arra az eredményre jutottunk, hogy a kezdőknél a *kérdés* áll központban nemcsak a csoportokra osztás alkalmával, hanem végig a tanításon egészen a társalgás formájának kezdetéig.

1. A szellemi érintkezésnek kezdetleges formája a kérdés, olyan ez, mint a szerves életben az ösztön, amely irányítója az anyagi szükségek kielégítésének. Az emberi szellem kibővülési szükségének megnyilatkozási formája a kérdés, mellyel új tartalmat, esetleg csak hézagok kitöltését óhajtja a szellem. S bár a német nyelv tanításával nem új szellemi értékek birtokába akarjuk juttatni a tanulót, csak a már meglevők új természetű kifejezésére és kapcsolására, mégsem lehetünk el a kérdés fontossága nélkül, már csak azért sem, mert a direkt módszerű nyelvtanítás az anyanyelv megtanulásának alapján áll.

A kérdés tartalmi természete szerint vagy egész új tények megismerésére törekszünk (haladó), vagy csak némely kialakuló ítélet teljessé tételére (kezdők).

A kérdés megindítója a tanuló beszédének, sőt egyenesen alapja, s kapocs a tanító és tanuló szelleme között. Megindul a tanító lelkében, amikor a kérdésben megformálja a tanuló szelleméhez mért ítéletet, eleinte épen csak egy szónak beleillesztését várja a tanulótól. Ekként a tanuló a kérdésben megkapja a gondolatnak német képét, meghallja a kiejtést s megértés után egyszerűen a kérdőszó helyére beilleszti a kérdezett szót s mint teljes mondatot maga is teljes alakjában kimondja. Így kell kialakulnia *gyakorlat után* a szórendi érzéknek, a nemek különbségének stb. Pl. *Wer bin ich? Der Lehrer bin ich. Wer bist du? Der Schüler bist du.* Itt a kérdőszó az ismeretlen *x*, *der Lehrer*, *der Schüler* az értéke. A szórend a kérdésben és feleletben teljesen azonos. Természetes, hogy kezdetben nem vesszük figyelembe a *wer?* és *was?* különbségét. A *wer?*-ből ki kell éreznie a személyekre s nem a foglalkozásra való vonatkozást, hogy aztán a *was?* mögött a tárgyakat ismerje fel; másrészt a *wer?* kérdőszóval bevezetőt adunk a himnemű névelőhöz a rokon hangzás alapján, valamint ezzel készítjük elő az *er* névmást. Csak azután kerül rá a sor a *die*, *sie*, *das*, es különbségére.

A beszédgyakorlatok tehát a *nyelvtani vezérfonál* alapján indulnak és haladnak, de grammatikai tárgyalás nélkül; u. i. nem lehet taláalomra nyelvtani szerkezeteket alkalmazni, a grammatikai szerkezetek fokozatos bonyolultsága vezessen bennünket azok megtanításában.

2. Az utasítás szerint a tanítás kezdődjék a különböző felszólításokkal, mint a direkt módszer legalkalmasabb eszközeivel. Ezeknek kiindulási pontul vétele azonban nem fontos, hiszen a tanításnak oly aprólékosságai ezek, amiket parancs nélkül is megtesz a növendék, pl. ha fel akarok valakit szólítani, ahhoz ma már nem kell külön parancs, a név megnevezése már magában felszólítás a felállásra, kezünk intése a leülésre (*Setzen!*) A parancsok ismétlése pedig visszás helyzetet teremt, ha így ismétli: *setzen!* holtott így kellene cselekvése szerint: „*ich setze mich*“... ezzel pedig sok mindent összekeverünk.

Ellenben helyes, ha mindig a *mondatot* teszük a beszéd alapjává s ebben az ígét. *Elvül szolgáljon: a magyar kifejezéssel azonos szerkezetüvel kezdjük a tanítást* s csak azután térünk át a tőle eltérő németes szerkezetüekre. Ilyen a *lét igéje* a jelen egyszám 1. és 2. személyben mint azonos s a 3. személyben mint eltérő sajátság. A *lét igéjében* meg kell éreznie a *copulativ* szerepét a fogalmi szók

között a germán nyelvnek a magyartól eltérő sajátosságaként. Ennek gyakorlására bőven van alkalmunk, amennyiben a szókincs gyűjtése többnyire a névszók köréből indul, erre pedig a kijelölt tárgyi körök bő anyagot nyújtanak. Ezek mellett a cselekvés alapján szerkesztett igés mondatok nem okoznak nehézséget, amennyiben alakítani és mondattani szerepükben a magyarhoz közelebb állanak.

3. A lét igéjével kapcsolt egyszerű mondatokat azonban lassankint ki kell bővítenünk. S itt megint azokat a bővítményeket kell keresnünk, amelyek a magyarral egyeznek s egyelőre nem változtatnak a lét ige szerepén. Ilyenek a határozószók, első sorban a *helyhatározószók*. Ezek nemcsak kibővítik a beszédanyagot, de szükségesek is anyagbeosztásunk rendszerébe, amennyiben első részként a tanuló helyhez kötött életét tárgyaljuk. Másrésről a nyelvfejlődésben is a helyhatározószók első helyen állanak, a legtermészetesebbek, legkönnyebben megérthetők, sőt szemléltethetők. Itt jut helye a különböző felszólításoknak s a mozgás főbb igéinek.

4. Ezután kerül rá a sor az átható igék főkiegészítőjére: a tárgyra (wen?) s vele kapcsolatban a birtoklás igéjére (haben) (den, die, das; ihn, sie, es; mich, dich; uns, euch);

azután a másik kiegészítőjére: a részeshatározóra (wem? stb.), majd ezeknek többszámát fűzzük a beszédgyakorlatok anyagába.

A családi fogalmakkal kapcsolatban kerül rá a sor a *wessen?* (*des, der, des, stb.*), majd a birtokos névmásra.

Csak az eseteknek (különösen a ven? és wem?) jó begyakorlása után térhetünk át a *prepozíciós határozók kifejezésére*. Itt is szem előtt kell tartanunk a sorrendet illetőleg a magyarhoz közelebb esőket, vagyis

a) először azonos jelentésű határozószókkal vezetjük be a prepozíciókat, olyanokkal, amelyeknek a magyarban névutós határozó felel meg; pl. Hier ist das Haus, *daneben* der Garten! Wo ist der Garten? *Neben* dem Hause (a ház *mellett*);

b) csak ezután használjuk azokat a prepozíciókat, melyeknek a magyarban a ragos főnév felel meg, miután az esetvonzatot már felismerték az előző használatban; pl. *neben* dem Hause, majd *bei* dem Hause; így következnek egymás után a leggyakoribbak mindig a wo? wohin? alapján.

5. Közben a tulajdonságok összehasonlítására is jut alkalom szemléltetés révén s így a *melléknév fokozását*, mint a magyarnak megfelelő szerkezetet ismeri meg a tanuló, bár ezt az utasítás nem

tünteti fel, mint elvégzendő anyagot, holott feltétlenül beletartozik a nyelvi szerkezetek elemeibe;

majd rákerül a sor a melléknévre, mint kiegészítőre, s mint jelzőre, az utasítás szerint azonban annak csak gyenge ragozású alakjára.

Ezzel alapot nyer a beszédanyag a névszók körében előforduló legszükségesebb gyakorlati eljárásra.

6. A második kör anyaga a tanuló *időhöz kötött élete*, ehhez fűződik természetesen az *igehasználat* és vele az első kört kiegészítő *számnév használata*.

Az ige már az első körben is előfordul, de ott tisztán gyakorlatilag sajátít el a tanuló lehetőleg egyszerű igeidőket, ebben a második körben már tudatossá lesz ez a használata.

Mi sem természetesebb, hogy az idő fogalmaira is a helyi fogalmak révén jutunk, átmenetül szolgáljon a nap mozgása, mely helyével adja az idő fogalmát. A *wo?* helyét elfoglalja a *wann?* Itt már nem kell új szerkezeteket tanulni.

Az időbeosztással párhuzamosan a számnév és igeidők.

Az évszakok tárgyalásánál már bő alkalom nyílik nemcsak a főidők begyakorlására, hanem arra is, hogy a múlt idővel kapcsolatban az igék különféle időképzéseit elvonjuk.

7. A harmadik kör a *testi élet* fogalmait adván, a *mozgások* körében a *sein* és *haben* használati különbségének feltüntetésére, majd a *parancsolás* különböző alakjainak s a *szórend* főbb formáinak ismertetésére jut alkalmunk.

8. Az *összefoglalások*nak itt is jut helye a szókincs forgalomba hozása érdekében; ekkor teszünk kísérletet arra, hogy a növendékek egymás között beszélgessenek, sőt egy-egy növendék egy kis csoportot is kérdezhet. Itt van alkalom arra, hogy a szókészlet, nyelvi szerkezet minél gyorsabb alkalmazását gyakorolja a tanuló, sőt a *nyelvtani szabályok* elvonása is ezek alkalmával történik, mert hiszen az induktív eljárás ekkor támaszkodhatik legjobban olyan mondatanyagra, amit maga a tanuló gyűjt.

Az összefoglalások révén kerül a szóképzet minél sűrűbb felújításra és ezzel más és más fogalmakkal kapcsolatba, miáltal megindul az a folyamat, mely a szóképzeteket az eredeti logikai kapcsolatból kiemelve önállólag is használható elemévé teszi a német nyelvű kifejezésnek.

9. A *szemléltetés*. A direkt módszer lényege — mint az általános részben megállapítottuk — abban áll, hogy ez a nyelvtanítás genetikai

alapotárgyakhoz, jelenségekhez szereti a német szóképzetet kapcsolni s nem a már ismert tárgyaknak, jelenségeknek magyar szóképzetéhez. A tanítás módszerének egyik jelentős tényezője tehát a beszédgyakorlatoknál alkalmazandó szemléltetés. Uralkodó szerepe természetesen az alsófokú tanításnál lép előtérbe, akkor, amikor a szóképzetet leginkább csak a valóság szemléleteihez köti a lélek. Az I. osztályú kezdők tanításánál *az első hetekben kizárólag az alsófokú tanítási eljárást követjük*, s ezzel mutatjuk be a direkt módszert azon a fokon, amelyen a magyar nyelvet fogják növendékeink tanítani az idegenajkú iskolákban. S ezzel eleget teszünk a tanterv egyik céljának.

a) A tanítás első köre a legalkalmasabb is erre, amennyiben a tanító, tanulótársak, tanterem, iskola német neveinek elsajátítása a valóság szemléletén alapszik, ez a követlen valóság pedig egyszerű s a hozzáfűződő beszédgyakorlat is egyszerű. Épen ezért ez a része tanításunknak alapos munkát kíván. Az eljárás is egyszerű: a tanító kérdése alkalmával rá is mutat a tárgyra: ezzel tárgyhoz köti az új szóképzetet, a kérdés hangsúlyával megéreztetni szándékát, tudni vágyását a tárgy nevét illetőleg, a felelet hangsúlyával pedig megadja nevét. Így kapcsolódnak a tárgyak neveihez a tulajdonság, szám; így nyerik a cselekvések, helyi viszonyok német neveit.

b) A szemléltetés másik eszköze az *ábrázolat*. Ez már több nehézséggel jár, részint azért, mert nem esik oly közös szemlélet körébe mint a valóság, másrészt mert mutogatással itt nem megyünk sokra, ha még olyan nagy iskolai szemléltető képünk van is, az egész osztály nem fogja azt jól látni. A kézi könyvbe kellene tehát képek, ezeknek a beszédgyakorlat anyagául való felhasználása pedig már bizonyos egyöntetű nyelvkészséget feltételez a tanulók részéről, hogy figyelemmel kísérhessék a tanító minden, figyelmet irányító szavát. Az ábrázolatok alkalmazása képekben tehát mint második szemléltető eszköz jöhet figyelembe.

A képeknek a beszédgyakorlatokhoz való felhasználása természetesen különböző szempontból lehetséges; alkalmasak tárgyak, tulajdonságok, cselekvések feltüntetésére; összehasonlításokra.

Fontos dolog az aktív nyelvkészség fejlesztésére az a körülmény, hogy egy és ugyanazon tárgykörből ne csak egy fajtájú képünk legyen, hanem több, még pedig azért, mert egy kép viszonyait annyira kiismerheti, hogy egyéni tevékenysége nem érvényesül a beszédben. Olyan képet is adjunk növendékeink kezébe, amelyet még nem látott, de amely beletartozik szóismerete körébe, s erről kísérelje meg egymaga a beszédet.

Az évszakokat feltűntető képek nehézséget okoznak, mert hiszen egy mozzanatba beleszorítani a változatos tüneményeket nem lehet.

Alkalmasabbak a *tanár rajzai a táblán* olyankor, amikor a szemléltetéssel járó mozgás megbontja a figyelmet; teszem azt: az iskola épületét, kertjét, a lakóházat, udvart, falut, templomot stb. nem lehet pusztán a német szó megismerése kedvéért a valóság szemléletében bemutatni, még képekben is bajos. A technikai nehézségeket nem említve, a növendéket ilyen séta alkalmával minden egyéb jobban érdekli, mint a látottak német kifejezése, amit a rendkívüli helyzettel járó hangulatváltozásra lehet visszavezetni; ehhez járul, hogy a szónak, mondatnak táblára való írása is elmarad, ez pedig a látásos típusokra való tekintettel feltétlenül szükséges.

A tanár rajza természetesen nem lehet plasztikus, nem vázolhat személyeket, cselekvéseket, de igen is szerkeszthet alaprajzokat az említett körből: az iskola épülete, berendezése, kert, udvar, lakóház, falu, város környéke mind vázolható alaprajzban a táblára. Sőt a növendék saját otthonát, faluját is vázolhatja, ami öntevékenységet kelti fel s evvel kapcsolatban az önálló beszédre nyílik alkalma, a növendék maga rajzol a táblára s egyuttal beszél is. A kert tárgyalásánál pl. a virágok, gyümölcsök színes ábrázolatai is megfelelnek. Mindig a szemléltetett tárgyhoz fűzni a német szót.

c) Végül, ahol nem lehetséges a szemléltetés, ott már az emlékezeti rész kerül előtérbe. Ilyen körök: az időfogalmak, a rokonsági fogalmak, általában az elvont viszonyokat jelző fogalmak. Sőt, ha szemléltető képek nem állnak rendelkezésünkre, ilyenné válik több egyéb kör is.

Ilyenkor természetesen rávezető német kérdéssel iparkodunk az illető fogalmat világosan a növendék tudatába hozni s csak ezután a német szót hozzá kapcsolni. Ilyenkor már nem a kérdés a fő, sokszor elbeszéléssel, leírással kell azt kiegészítenünk, ahol ez sem segít célhoz, ott végső esetben alkalmazzuk a magyar szót.

*

Itt, a beszédgyakorlatok kapcsán akarok megemlékezni azokról az ujjabkeletű hangokról, melyek az idegen nyelvek tanításába a fonográfot akarják segítő eszközül belevonni. A napokban értekezett erről a tárgyról kitűnő magyar fonetikusunk, Balassa József, a középiskolai tanárok egyik körében. Bizonyítása oda irányul, hogy

a fonográf segítségével a fül hozzászokik a német accentushoz, a folyó beszédhez és így segítségére van a nyelvtanulásnak ott, ahol a közvetlen élő szó nem áll mindig rendelkezésre.

Nyilvánvaló, hogy a fonográf, ha tiszta hangokat tud adni a passzív nyelvtanulást segíti elő s ennél fogva csak a nyelv tanulásnak a kezdetén tehet szolgálatot. Ám az is kétséges, mert a fonográf hangjaiból hiányzik az az elem, ami az idegen nyelv megtanulásához feltétlenül szükséges: nevezetesen az ajkak mozgásának a látása. Ez a mássalhangzók akusztikai elmosódását pótolja, amit a fonográfból hallott beszédnél nélkülöznie kell. Ezért a fonográf alkalmazásának értéke a nyelvtanulás kezdeténél kétségessé válik.

B) *Az olvasmány.*

1. A beszédgyakorlatoktól az olvasmányhoz átmenetül szolgál a tanár *saját elbeszélése*, amelyet teljesen a növendékek felfogásához tud mérni szerkezetileg és a szókincset illetőleg. Ezt maga az utasítás is alkalmas eszközül ajánlja. Az ilyen elbeszéléseknek, leírásoknak természetesen egészen a beszédanyaghoz kell alkalmazkodniok s kerülni a bonyolult helyzeteket. Legalkalmasabbak erre a növendék életéből vagy a családi életből vett mindennapi események, amelyekkel épen az a célunk, hogy így vonjuk bele a mindennapi élet aprólékosságait. Ezek a rövid, apró elbeszélések érdeklődést keltenek a növendékben.

2. Ami magát az *olvasmányt* illeti, ezeknek tárgyalása az utasítás helyes irányítása szerint nem darabolhatja fel az egészet kérdésekkel. Első dolog az olvasmány anyagának a maga fővonásaiban való megértetése. Az olvasmány *tartalmi* anyaga tehát ne legyen beszédgyakorlatokkal előkészítve, csupán olyformán kell a beszédgyakorlatokat vezetni, hogy a tárgyalandó olvasmánynak csupán szókészlete előforduljon a beszédgyakorlatban.

Az olvasmányt a maga egészében olvassuk vagy olvastatjuk. Csak ezután történik a részletezés a megértetés céljából, még akkor is, ha csak egy növendék van is, aki nem értette meg egyik vagy másik részét. Célszerű a növendékeket rászoktatni arra, hogy ilyenkor egyegy meg nem értett részt illetőleg maguk intézzenek kérdéseket a tanárhoz, természetesen német nyelven. Ezzel némileg a társalgás is megindul. Ha ilyenén módon az olvasmány minden gondolatát minden növendék megértette, a tanár néhány kérdéssel meggyőző-

dik róla s ezzel befejeződik a szóbeli tárgyalás. A letárgyalt olvasmány már tartalmi anyagát képezheti a jövő órai beszédgyakorlatnak.

Tantervünk az I. és II. osztály főanyagául a beszédgyakorlatokat teszi ugyan, s az olvasmányt a felsőbb osztályokba helyezi a tanítás alapjául, mégsem szabad kevés olvastatással a későbbi cél elérését nehezebbé tennünk. Már rövid tapasztalat is meggyőzhetett bennünket arról, hogy a tanuló életéhez alkalmazott egyszerű, rövid elbeszéléseket vagy kisebb költeményeket a maga egészében megért. A túlságos részletezés helyett tehát didaktikailag is helyesebb, ha inkább újabb olvasmányt mutatunk be. Sőt találunk a német ujságok napi hírei között is egyszerű, rövid kis jelentéseket, amiket olykor felolvashatunk tanítványainknak. Ezzel is érdekesebbé s kívánatosabbá tehetjük a németnyelv tanulását. Ahol pedig épen kéznél van, a német képes gyermekújságok tehetnek jó szolgálatot. Ezeknek anyaga u. i. a gyermekvilág köréből lévén véve, változatos, egyszerű nyelvvel, karakterisztikus képillusztrációival könnyen utat talál a növendék nyelvkészségének fejlesztéséhez.

Az olvasmányi anyag gyakorisága magáért az olvasás gyakorlásáért is szükséges. Az élőbeszédben csak a kiejtésbeli szót gyakorolja a növendék, ez pedig tudvalevőleg némileg különbözik az írott szótól. Az olvasás gyakorlása azonban csak oly szövegen történhetik, amit a növendék némileg meg is ért. Elég panaszt hallottunk már arról, hogy növendékeink magyarul sem igen tudnak kifogástalanul olvasni. Mennyivel nehezebb a német szöveg olvasása; ezt nemcsak a gót betűk szokatlan és kevésbé gyakorlott volta, a német helyesírás, hanem a szöveg érthetősége is előidézi. Itt tehát a folyékonyaságig sem haladhatni. Már pedig nyilvánvaló, hogy az ebben való technikai készség mily nagy mértékben járul hozzá a gondolatokba való behatoláshoz. Számítsuk ki, mennyi idő jut átlag évente egy-egy növendékre a hangos olvasásban való ellenőrzött gyakorlásra évi 22 óra mellett (ha együtt tanulnak kezdők és haladók) s ha ebből a nagyobbik részt az I. és II. osztályban a beszédgyakorlatokra fordítjuk.

A költeményeknek akcentuált tanulási módja igen alkalmas eszköz a folyékony német beszéd elsajátítására.

Eredményként megállapíthatjuk tehát, hogy az olvasmánynak párhuzamosan kell haladnia a beszédgyakorlatokkal.

C) *Az írásgyakorlatok.*

A nyelvtanítási módszernek egyik jelentős ága az írás tanítása, amely az olvasmánnyal szemben a produktív nyelvtudás foka akként, mint az élőbeszédben a társalgási képesség. Tehát nemcsak az olvasással, de a társalgással is szoros összefüggésbe hozandó.

Az utasítás is a legfelsőbb képességnek minősíti, midőn annak gyakoroltatására nagy gondot és következetességet ajánl, s midőn az írás kezdetének idejét az első beszédgyakorlatok után teszi. Fokozatait ekként állapítja meg: 1. latin betűkkel, 2. a beszédgyakorlatok anyagából egyszerű mondatok, 3. másolás, 4. tollbamondás, 5. szabad fogalmazás. Ezek a fokozatok a látásra és hallásra alapított utánczás alapján tanítják meg a helyesírást.

1. A latin betűkkel való írást nem jelzi világosan az utasítás. Rámutat azonban a magyar és német helyesírás közti különbségekre és nehézségekre (81. old. 5. pont). Nemcsak ez, de a német nyelvtanításnak kifejezett methodikai célzata is arra utal, hogy a német írást kezdetben, rövid ideig, magyar betűs fonetikai írással kezdjük, vagyis teljesen hangzás szerint írjuk le a német mondatot. Ebből térjünk át a latin betűs német helyesírásra, s csak azután a gót betűkre. Ez természetesen a módszer kedvéért történik s azért foglalkozunk csak rövid ideig vele, mert némileg mégis csak támaszkodnunk kell a növendéknek magával hozott német ismereteire s erre alapítanunk az írásban való haladásunkat.

Ez az átmeneti írás a tanítási órán történik. A többi fokozatot, a mondatok írását kivéve, nem lehet a tanítási órába beosztani, mert akkor a beszédgyakorlatra nem marad idő. A tanítási órán való írásgyakorlat nem szorítkozhatik másra, mint a) a *szójegyzékre*, illetőleg *eredménytárra* és b) az iskolai dolgozatra, melyet nem havonkint, hanem egy-egy befejezett tárgykör eredményeként iratunk és javítunk.

2. *A szójegyzék* a beszédgyakorlat mellett szinte főfontosságú tényezőnek tekinthető a direkt módszerű nyelvtanításban. Az utasítás a szójegyzék tekintetében nem utasít bennünket elég világosan. Az I. osztályu kezdők tanításáról szóló részében (82. l. 7. pont) *főnév- és igeszótárt* kíván abc-rendben, e) pontjában is főnévszótárt említ; a II. osztályu kezdők tanításáról szóló részben azonban azt mondja: „A főnévjegyzék mellett *igejegyzéket is* készítettünk.“ (84. l. 12. pont.)

Vegyük az I. osztálybeli abcé-rendes szótárt azonos értelműnek a jegyzék szóval, még mindig kétséges, vajjon mind a két osztályban abcé-rendes főnév- és igeiszótárt irassunk-e, vagy pedig az elsõben inkább főnévszótárt, s a másodikban igejegyzéket, miután a beszédgyakorlatok anyaga és a nyelvtani rész is erre mutat (l. 12. pont).

A „qui bene distinguit, bene docet“ elvén állva, állapítsuk meg a két kifejezés fogalmát az utasítás célzata értelmében. A főnév- és igeiszótárt abcé-rendben óhajtja iratni, nyilvánvaló tehát, hogy a szótár szóval betürend szerint rendezett szógyűjteményt ért; célja vele kifejezetten is az emlékezet támogatása; alapja: a hallott szónak írással való rögzítése, tehát a szóképzetnek kétoldalu megerősítése. Ez azonban még nem segíti meg a növendéket a szóknak emlékezetbe való felidezésében, ha „emlékezete cserben hagyja“, 1. mert a szót mondat alakjában, tehát logikai ítéletben tanulta megismerni s így a tudatban ez lesz az erősebb asszociáció, 2. mert ez az abcé-rendű szótárba való jegyzés ezt a logikai kapcsolatot megszakítja akkor, amikor keresni akarja a szót, 3. nem is tudja megkeresni, mert csak németül jegyzi be a szót (s ez helyes is); már pedig éppen a német szót nem tudja; a magyar szóképzet lép előtérbe a tudatban, amikor a németre volna szüksége, ha pedig német olvasmánya révén keresi a szót, megtalálja ugyan (de azt sem mindjárt, mert csak nem lesz az a szótár teljesen abcé-rendes), hiányzik azonban mellõle a magyar jelentés.

A főnév- és igejegyzéknek más jelentése van, nevezetesen az, hogy ebben a szókat nem a betürend, tehát a nyilvántartási, felkeresési rendeltetés tartja össze, hanem a *logikai kapcsolat*, ez pedig a növendék saját tudatának szemléleti és gondolkodási eredménye. Csak hosszabb gyakorlat, s az egyes szóképzeteknek a legváltozatosabb logikai kapcsolatokba hozatala után válnak önállókká az egyes szóképzetek s ekként éretté a német beszédben való gyors s helyes használatra.

Feladatunk tehát világosan rendszerezõdik. Egész szógyűjtése a növendéknek a logikai asszociáción alapul; ezt a logikai asszociációt kell a *szójegyzékkel* megerősítenie, még pedig olyan egymásutánban, amilyenben ezek a kapcsolatok természetsszerűleg kialakultak, azaz névszók és igék, igék és határozószók egymásután; úgy, hogy ezek a szók ilyen sorrendben ismét felújítsák a természetes asszociációt azoknak átolvasása után. Teszem azt: wer? ich bin, der Lehrer, der Schüler, die Schülerin; du bist, auch, er

ist, sie ist stb.; vagy egy későbbi anyagból: hier, der Lehrsaal, die Tür, das Fenster, vier, die Wand, die Wände, der Tisch, der Stuhl, die Bank, viel, ein, die Tafel, schwarz, die Kreide, weiss, wo? dort, stb. — Ilyen egymásutánban megállhatnak ezek a szavak magukban is, magyar jelentés nélkül. Tehát így írja be a növendék a beszédgyakorlatok eredményeként a szavakat, még pedig a tanítási órán s csak németül, s így lesz ez a szójegyzék a németnyelvi tanításnak eredménytára, s így fogja az írást is megtanulni a gyakorlatból, mert látja a tárgyat, hallja a szót, ki is mondja, látja a táblán, s be is írja a jegyzékébe. Ebből természetesen idővel kimaradnak a gyakrabban előforduló szók, amelyekkel már egészen rendelkezik a tudat az emlékezet révén, úgy, hogy lassankint a jegyzékből megy át a szókincs a szellemi tulajdonba.

Erre következik a másik folyamat: a forgalomba hozatala a szóknak. Amit a növendék az órán gyűjtött, azt otthon fel kell újítania. Semmi egyebet nem tesz a növendék, mint szójegyzéke alapján egyszerű, értelmes mondatokban szöveget állít össze írásban: megismétli fő vonásokban otthon írásban azt, amit az iskolában előszóval hallott vagy mondott. Így megy át az írás gyakorlatának másik része a *házi* munkára.

Az írásgyakorlatnak fentemlített fokozatait azonban csak a tanítás kezdetén alkalmazzuk. Mihelyt áttérünk a szójegyzékre, az írás is mindennapi munkánk lesz. A fokozatok alkalmazása és összekapcsolása úgy történhetik, hogy az óra végén a feldolgozott beszédanyagból 3—4 kérdést eleinte felirunk a táblára, ezeket a növendékek lemásolják, később a kérdéseket tollba mondjuk, a feleleteket otthon írják meg; majd a kérdést is, feleletet is a tanulóval otthon fogalmaztatjuk meg, s végül összefüggő szöveget íratunk velük ugyancsak otthon. Az iskolában kezdődik tehát a feladat, otthon megfejtí a növendék, a rákövetkező órán pedig számot ad róla, amennyiben néhány növendék felolvassa a maga szövegét, a főbb, — hallás útján tudomásul vett, — hibákat kijavítjuk, a nehezebb írásu szavak helyesírását megtudakoljuk tőlük s ezzel új anyagra térünk. Időnkint beszédjük ezeket a szójegyzékeket.

Ekként bővül ki a szójegyzék a növendék naplójává, mely haladásának genetikai menetét is feltünteti. Ezt a naplószerű *eredménytárat* kell tehát *tanításunk reális alapjává tennünk*. Belekerül ebbe időnkint a vázaltszerű rajz is a szöveg kísérőjeként, sőt az induktive szerzett s megszóvegezett német nyelvtani szabály is.

Kiegészítője lesz az olvasókönyv, melynek egyes olvasmányait idővel maga is feldolgozza tartalmilag.

3. A szógyűjtés másik fajtáját sem szabad mellőznünk, azt, amelylyel az utasítás abcés követelményének, más értelemben ugyan, de eleget tehetünk s ez az *etimológiai szógyűjtés*, a logikai szójegyzékkel szemben a származási asszociációk gyűjtésére használatos szótár. Ezt már lehet abcérendben szerkeszteni, még pedig úgy a tárgyi körök révén gyűjtött szókat, elsősorban az igéket, betűrendben beírják a növendékek egy másik, mind a négy évre szánt, oldalbetűs füzetbe és így egymás mellé kerülnek a közös alpból származó képzett és összetett szavak. A német szóképzés is nagyobbára igei alpból indulván ki, egy-egy csoport élére az ige kerül, alája a többi képzett szó: pl. a többi között a D betű alá. *Diener*, der Diener, der Dienst stb. abban a sorrendben s akkor, amikor a tárgyi körökben a szó előfordul. Ez a szógyűjtés már önállóbbakká teszi a szavakat, s ezeknek olykori felidézése hozzájárul a megrögzítéshez. Ezek gyűjtését kezdhethjük már az I. osztálytól kezdve.

4. A *szinonimák* gyűjtését az utasítás a III. osztálytól kezdve tervezi. Ezekre is lehet bizonyos szempontokat alkalmazni: névszók, igék, ezeken belül a mozgás, látás, érzés, beszéd stb. igéi, azok, amelyek mintegy a pedagógiai olvasmány szókincséhez tartoznak. Ez a szógyűjtés talán annyival könnyebb is már, mert az I. és II. oszt. folyamán gyűjthettek már annyi szót, hogy ilyen szempontból is csoportosíthatják azokat.

5. Az ekként minden oldaluan gyakorolt együttes beszéd és írás alkalmazása az *iskolai dolgozatírás*. A szempontok és fokozatok itt is ugyanazok, mint a házi írásgyakorlatoknál. Eleinte itt is másoltatunk, tollbamondunk, később összekapcsoljuk ezeket; a kérdést felírjuk a táblára, a növendék lemásolja s az egyszerű feleletet is megfogalmazza hozzá. Később tollbamondjuk a kérdést s így fogalmaztatjuk rá a feleletet. Végül önálló fogalmazási témát jelölünk meg valamely feldolgozott tárgykörből. Segítségünkre lehet itt is a szemléltetés akár valamely kép alakjában, akár úgy, hogy a tanár a táblára rajzolja, pl. egy lakás, iskola alaprajzát s azt bebutoroztatja, avagy a II. osztályban cselekvés alakjában, pl. mint halad a vándor az országuton (a tanár rajzolja az országutat stb.), elhalad egy árnyas fa mellett, a vándor ott megpihen, tovább halad, hidra ér, onnan a faluba, mit lát ott? stb. Nagyon alkalmasok erre az egyszerű viszonyokat feltűntető képes lapok.

Feltétlenül ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy egy-egy már összefoglalt szókörből adjunk témát, a különbség csak az, hogy dolgozatírás alkalmával új beállítást alkalmazunk.

6. A dolgozatok javítása szintén gondos munkát kíván. Mint-hogy a nyelvtant csak főbb vonásaiban tanítjuk, igen sok hibára van kilátásunk a névelő és prepozíció, főnév többese s ragozása, melléknév és ige ragozása, szórend tekintetében. A *dialogikus dolgozatírás megkönnyíti s egységesebbé teszi a hibák javíttatását is*. Ha kérdésre kell felelniök, a közös javítás és megbeszélés könnyebb lesz, mert a kérdés lehetőleg azonos, rövid feleletet von maga után. A szabad fogalmazás együttes javítása már nehéz probléma elé állítja a tanárt, ennél természetesen csak az egyénekenként való megbeszélés jöhet számításba. A közös hibák ilyenkor leginkább a szórendben találhatók. Minden egyéb hiba más-más bírálatot s javítást kíván. A legfontosabb nyilvánvalóan a helyesírási hibák kiküszöbölése. A többit csak a hosszas gyakorlat biztosíthatja. Az egyedül lehetséges eljárás az, hogy a növendék először áttanulmányozza a megjelölt hibákat s véleményét közli a tanárral, aki utbaigazítja őket. Erre is természetesen csak egy órát fordíthatunk.

D) Nyelvtani ismeretek.

Az utasítás kifejezetten jelzi, hogy csak induktíve megállapított nyelvszabályt lehet tanítani. A beszédgyakorlatok menetének megállapításánál a nyelvi szerkezetek fokozatos nehézségei irányítottak bennünket s ezzel kialakult egyszersmind a nem annyira rendszeres nyelvtani, mint inkább a nyelvi szerkezetek fokozatosági menete. Ez a menet az élőbeszéd fokozatos elsajátításának tudatosságát célozván, ahhoz ragaszkodnunk kell s óvakodnunk a találmokra összeszedett szabályoktól, mert azok zavart idézhetnek elő a növendék ismereteiben. Jó szolgálatot tehetnek a rövidre fogott, sürűen alkalmazott nyelvtani összefoglalások.

Az I. osztály anyaga leginkább a névszókra, a másodiké az igeekre vonatkozik. A kiegészítésekre időnkint és helyenkint felhasználunk minden alkalmat úgy, hogy mikor rákerül a sor a III. és IV. osztályban a behatóbb olvasmányi anyagra, a közönségesebb nyelvi szerkezetek ne okozzanak a növendéknek nehézséget. A nyelvtantanítás ekként leszorul eddigelé elfoglalt helyéről s helyét a nyelvtudásnak kell elfoglalnia.

Ezekben igyekeztem a direkt módszerű német nyelvtanítás részleteit is megvilágítani, s rámutatni arra, hogy a kevésre szabott heti óraszám mellett miként kell összhangba hozni az idegen nyelvtanítás főbb tényezőit: az élő beszédet az írott beszéddel és a nyelvtudatossági tényezővel: a nyelvtannal.

Gyakorlati eljárásunk eredménye e tényezők helyes összeegyeztetésén alapulván, módszeres eljárásunk sulypontja a növendéknek saját maga alkotta *eredménytárára* helyeződik.

Javaslatom tehát szintén erre szorítkozik:

Legyen tanításunk alapja az eredménytár, azok a naplószerű feljegyzések, melyekben a növendék a beszédgyakorlatok szókincsét gyűjti, azokat fogalmazásában alkalmazza s belőle a nyelvi szabályokat is megállapítja. Ezzel nemcsak az utasítás elveit visszük át a gyakorlatba, de szerény véleményem szerint a mi viszonyaink között az elérhető legtöbb eredményre is jutunk.

A szaktanári értekezletek jegyzőkönyvei.

Jegyzőkönyv.

Felvétellett a T. I. T. O. E. kísérleti pedagógiai szakosztályának 1912. évi április hó 1-én Kiskunfélegyházán tartott értekezletéről.

Jelen vannak Nagy László c. igazgató elnökle mellett a következő tagok: Amberg József (Temesvár), Dr. Benes Jenő (Kfélegyháza), Dr. Baló József (Bpest), Barkáts Mária (Szabadka), Blickling Antal (Bpest), Demjén Ilona (Bpest), Draghincesku György (Félegyháza), Dékány Mihály (Bpest), Entz Jolán (Bpest), Felméri Sándor (Nagyenyed), Frank Antal (Léva), Dr. Fináczy Ernő (Bpest), Guzsvenitz Vilmos (Esztergom), Hamar Gyula (Sopron), Hodossy Béla (Sárospatak), Dr. Imre Sándor (Bpest), Kovács Ferenc (Bpest), Kraft József (Pápa), Karácsonyi József (Csiksomlyó), Kárpáti Károly (Kfélegyháza), Karsay Jolán (Győr), Dr. Katona János (Kfélegyháza), Lechnitzky Gyula (Sárospatak), Lados József (Bpest), Maurer Mihály (Temesvár), Mészáros Jenő (Bpest), Mohar József (Csurgó), Nagy Ferenc (Bpest), Obert Ágoston (Esztergom), Pintér Ráfáel (Pozsony), Poszvék Irén (Szatmár), Papp József (Sopron), Petrássevich Pál (Eperjes), Párvy Endre (Stubnyafürdő), Ribiczey Erzsébet (Hódmezővásárhely), Répay Dániel (Bpest), Rösler Béla (Temesvár), Straub Ferenc (Nagyvárad), Sarudy Ottó (Kolozsvár), Scherer

Sándor (Baja), Szmétana József (Bpest), Szarka Lajos (Modor), Tiefenthaler Etelka (Szatmár), Téger Béla (Baja), Váczy Ferenc (Szatmárnémethi), Végh Ferenc (Pozsony), Wágner János (Bpest), Özv. Wlaszaty Ferencné (Győr), Urhegyi Alajos (Bpest).

Ezen kívül számos vendég és a tanítóképző III—IV. évfolyama.

Nagy László elnök lelkes, meleg szavakban üdvözli a most megalakuló kísérleti pedagógiai szakosztályt. Kifejti a kísérleti pedagógia nagy jelentőségét a tanítóképző-intézeti oktatásban. Rámutat a pedagógia koncentráló jellegére. Vázolja a külföld kísérleti pedagógiai munkásságát, kifejti a magyaroknak ez irányban végzett eredményes kutatásait, melyek joggal terelték a külföld érdeklődését felénk.

Ezzel kapcsolatosan kísérleti pedagógiai szakosztálynak öntudatos, tartalomban gazdag programot jelöl meg.

Elnök fölkéri *Quint* József budapesti tanítóképzői tanárt, hogy előadói javaslatát terjessze elő.

Quint József ismerteti a „Javaslatok és jelentések”-ben nyomtatásban is közölt javaslatának I-ső részletét.

Elnök fölkéri a hozzászólni kívánókat megjegyzéseik megtételére.

Gussvenitz Vilmos (Esztergom) a bemutatott tervezetet nem tartja eredetinek, újnak. Eddig is foglalkoztak a lélektannal kapcsolatosan etikai és esztétikai értékeléssel. Helyteleníti a szervezettanok szétdarabolását. Szükségesnek tartaná a tantervvel ellentétben a szervezettannak a IV. osztályba való visszahelyezését. Kivánatosnak tartaná, hogy a neveléstan önálló tárgya legyen a tanítóképzőnek.

Végh Ferenc (Pozsony) hasonlóan nem tartja alkalmasnak a III. osztályt szervezettani kérdések fejtegetésére. A szervezettan a nevelés történetének mai állapotát fejezi ki, tehát csak a IV. osztályban tanítható. Minthogy a nőknek nincs meg a szükséges jogi érzékük, a szervezettan anyaga a nőképzőkben redukálendő.

Dr. Katona József (Kiskunfélegyháza) kifejti, hogy a szervezettan tanulása föltétlenül föltételezi bizonyos alkotmánytani alapismeretek tudását, ennélfogva csakis a IV. osztályban tanítható, ahol a növendékek megismerkednek az alkotmánytani alapfogalmakkal.

Urhegyi Alajos (Budapest) a javaslatnak a gyakorlóiskolára vonatkozó fejtegetésével kapcsolatban indítványozza, hogy gyakorló iskola egyszersmind kísérletezési iskola legyen, ahol a növendékek

a legújabb módszerekkel, modern eljárásokkal is megismerkedhesenek. Kivánatosnak tartja az alkotó munka érvényesítését s bemutatja a VI. kerületi tanítónőképző gyakorló-iskolájának ez irányu munkásságát, nevezetesen a gyermekeknek a történelem és a természetrajzzal kapcsolatban készített rajzait.

Mohar Főzsef (Csurgó) nem tudja, mi a célja a javaslatnak. Az állandó tanmenetek készítését kívánta irányítani, avagy függetlenül a jövőt célozza? Alkalmazkodik ugyan a tantervhez, s azt mégis megbolygatja. Ezzel megnehezíti felhasználását. Csatlakozik Guzsvénitz felszólalóhoz, ami látszólag új a javaslatban, azt a gyakorlatban eddig is megvalósították, tehát tulajdonképen nem új. A szervezattan kérdését lényegtelen kérdésnek tartja. A gyakorlóiskolának, mint kísérletezési iskolának megvalósítását, megoldhatatlannak tartja. Nagy akadály a gyakorlóiskolai tanítóktól föltételezett sokoldalúság. Ennek megvalósításához a gyakorlóiskolai tanítóknak az elméletben is uttörőknek kell lenniök. A közműveltségi tárgyaknak a pedagógiába való fölvételét helyesli.

Kandray Géza (Déva) bemutatott javaslatot alkalmasnak tartja arra, hogy az állandó tanmenetek készítésénél alapúl fölhasználjuk. Helyesli az előadó azon indítványát, hogy az érzéki érzetek a második osztály lélektani anyagából kikapcsoltassanak s az I. oszt.-ban az idegrendszer és az érzékszervek élettanával kapcsolatban dolgoztassanak föl. Nagyon helyesli az etikának és esztétikának fölvételét, a logikának a módszertannal való kiegészítését, az iskolai egészségtannak a pedagógiai tárgyak közé való fölvételét, a szervezattan neveléstörténeti s alkotmánytani alapismereteket feltételező részeinek a IV. osztályba való vitelét.

Kraft Főzsef (Pápa) nem helyesli, hogy a lélektanból egyes részleteket áttegyünk az I. osztályba, sőt kívánatos volna a testtanból egyes részleteket áthelyeznünk a második osztályba.

Lechnitzky Gyula (Sárospatak) az előadó nagy érdemének tekintí azon működését, hogy a tantervben implicite bennefoglalt értékes gondolatokat világosan kifejezett, kiemelt.

Répay Dániel (Budapest) kísérleti pedagógiai fejtegetéseket várt s ehelyett a tanterv módosítására hallott megjegyzéseket. A tanmenetek készítésénél a tanár önállóságát imperativusokkal megakadályozni nem tartja célszerűnek.

Karácsonyi Főzsef a csiksomlyói tanítóképző igazgatója mellett érvel, hogy az egészségtant tanítsa az intézeti orvos, ki erre a legilletékesebb s akinek a kezébe adják ennek a tárgynak tanítását

a miniszt. rendeletek is a IV. évfolyamon. Még az I. évfolyamon is a test- és egészségtant tanítsa az orvos, mert olyan helyeken, ahol a neveléstudományt az igazgató, mint szaktanár tanítja, a test- és egészségtan óráival, a gyak. kiképzés és hospitálással óráinak száma hetenként 22-re emelkedik, ami túlterhelést okoz.

Pinkert Zsigmond (Kiskunfélegyháza) szerint a testtan tanítására az intézeti orvos a tárgy sajátos természete miatt semmi körülmények között sem alkalmas, a testant csak a biológiához is értő pedagógus tanár taníthatja eredményesen. Helyesli az érzéki érzeteknek a testtan körébe való áthelyezését. A testtant és az egészségtant pedagógiai tárgynak tekinti.

Scherer Sándor (Baja) a javaslatot segítő tervezetnek tekinti a részletes tanmenetek készítéséhez. A tanterv kereteit egészítheti ki. Új direktívákat adnia azonban lehetetlen, épen azért helyteleníti az egyes osztályok anyagának áthelyezését. A javaslatot mindazonáltal értékesnek tartja, a részletes tanmenet készítésénél figyelembe veendő.

Petrásevics Pál (Eperjes) kívánatosnak tartja, hogy a pszichológiát már az I-ső osztályban tanítsuk, mert az minden tantárgynak alapja. A magyar nyelv tanítását az I. osztályban el sem tudja képzelni lélektani alapismeret nélkül.

Quint Főzsef előadó válaszol az elhangzott észrevételekre. Rendkívül örvend, hogy javaslata annál inkább is megvalósítható, mert hisz egyesek a gyakorlatban eddig is ennek szellemében jártak el. Ismételten összefoglalja az egyes évfolyamok anyagának kiválasztására és elosztására vonatkozó javaslatait.

Nagy László elnök összefoglalja az elhangzott észrevételeket. Konstatálja, hogy a bemutatott javaslat alkalmas arra, hogy fölötte tovább is gondolkodjunk, ami jó, elfogadjuk és a tanmenetek készítése alkalmával értékesítsük.

Elnök fölkéri az előadót, hogy javaslatának második részletét ismertesse.

Quint Főzsef előadó bemutatja a tanítás módszerére vonatkozó a „Javaslatok és jelentések“-ben nyomtatásban közölt javaslatát.

Elnök fölkéri a hozzászólni kívánókat észrevételeik megtételére.

Répay Dániel az előadónak az olvasmányokra s a tankönyvekre vonatkozó megjegyzéseivel kapcsolatban helyesli azon gondolatot, hogy országos egyesületünk könyvkiadó vállalatot alapítson. Kifejti e vállalat szükségét.

Kandray Géza indítványozza, hogy Répay Dániel a könyv-

kiadó vállalatra vonatkozó indítványát a közgyűlésen terjessze elő, mert a szakosztály e kérdéssel behatóbban nem foglalkozhatik.

Nagy László elnök az elhangzott elveket általánosságban helyeseknek tartja. Fölkéri az előadót, hogy a szakosztály megbízásából a közgyűlésen terjessze elő a könyvkiadó vállalatra vonatkozó javaslatát. Köszönetet mond az előadónak a tanterv kereteinek betöltésére és az utasítások szellemének megvalósítására irányuló értékes munkásságáért. Végül köszönetet mond a szép számban megjelent tagoknak és a főszóalálóknak, hogy e minden tekintetben színvonalon álló, tartalmas értekezés eredményes megtartását lehetővé tették. A megkezdett munka eredményes folytatása reményében elnök a szakosztály értekezletét bezárja.

K. m. f.

Nagy László,
elnök.

Kandray Géza,
jegyző.

Jegyzőkönyv.

Felvétett Kiskunfélegyházán, 1912. április 1-én a Tanítóképzőintézeti Tanárok Országos Egyesülete XII. közgyűlése alkalmából megtartott német szaktanári értekezés alkalmából.

Jelen vannak: Szöllősi István elnök, továbbá Fuchsné Eitner Milla, Hamar Gyula, Horvay Ede, Lux Gyula, dr. Novy Ferenc, Poszvek Irén, Tiefenthaler Etelka, Tóthné Zalai Emma képző-intézeti tanárok.

Elnök üdvözli a megjelenteket s felkéri dr. Novy Ferenc képzőintézeti tanárt, előadói javaslatának rövid összefoglalására.

Novy dr. szerint a német nyelvtanítást újabb időben kiakarták a képzőkből küszöbölni, ezzel szemben az új tanterv még erősebben megkívánja ennek tanítását. A tanítás módja a középfokú nyelvtanítás, amelynek kezdete természetesen csak a direkt módszer lehet. A német nyelv tanításánál a súlypont a kérdésre esik. A kérdés helyes feltevése és megértése a fő, a növendék erre gondolkodva feleletet ad. Fontos a nyelvgyakorló csoportok megalakítása is. De vajjon hogy alkossuk meg ezeket a csoportokat? Előadó szerint egyedül az internátusban lehetséges az, ahol a nevelő a növendékekkel németül társalog.

Előadó a tananyag-felosztást a nyelvfejlődés szerint javasolja. A növendéket csak az érdekelheti, ami él, ami körülötte van, azután az iskolai berendezés, a helyhez kötött élet, az idő. Nehéz

probléma a tanterv azon kívánsága, amely szerint a tantestület állapítsa meg a növendékek által megszerzendő szókinccset. Előadó javaslata szerint ezt a kört mindenkor a szaktanár jelöli ki, a kezdőknek szűkebb, a haladóknak tágabb határokkal. A módszer: a kérdés és erre a felelet. A növendék a beszédet ne csak hallja, de gyakorolja is. A kezdő mondatok azonosak legyenek a magyarral. Végül áttérhetünk a német sajtóságára, a lét igéjének harmadik személyű copulativ szerepére.

A rajzoltatás is igen jó, különösen a földrajzi fogalmak megszerzésénél.

Fontos a szójegyzék és szótár is, de a tárgyalt főnevek és igék betürendes leiratása szinte lehetetlen. A tanult új szókat lejegyzni a füzetébe, s ennek alapján kérdéseket kap a tárgyalt anyagból, amely kérdésekre otthon írásban megfelelel. Ide írja be a növendék az induktíve megállapított nyelvszabályokat is s ekként lesz e füzet eredménytárrá.

Elnök felszólítja a jelenlevőket a javaslat megvitatásához.

Hozzászólnak: Fuchsné és Tiefenthaler Etelka és Szöllösi István. — Elnök szerint a rajzolva tanítás igen fontos. A tanítás könnyüvé tételére az anyagot lehetőleg élménnyé kell változtatni. Külföldön a rajzolva tanításnál még különböző színűkrétát is használnak, hogy a tanítás minél élénkebb legyen. Arra kell az ismétléseknél figyelemmel lenni, hogy az óra anyaga megerősödjék. A fogalmakat variálni kell, alkotó munkát végeztetni s a gyakorlandó szavakat lehetőleg feljegyezni.

Hamar Gyula: a tantervet megnyugvással olvasta, mert ő is ezen a csapáson haladt már 7 éve. Szerinte a módszer tisztán direkt már nem lehet, mert a tanterv szerint a főcél: a fordítás, és pedagógiai részletek német nyelven való tárgyalása. A nyelvtanítás 1—2 évig nem tudatos, a növendék legfeljebb a tervszerűséget látja. A tanításnál fő a szemléltetés, vannak azonban absztrakt fogalmak, amelyeket szemléltetni csak belső szemléltetéssel, rávezetéssel lehet.

Lux Gyula: 1. javasolja egy német óra képének bemutatását; 2. az írásbeli dolgozatokról szeretne kérdést tenni; a részletes tanmenetről. — Novy dr. szerint az óra menete a következő: 1. beszédgyakorlat; 2. olvasmány vagy a tanár egy elbeszélése; 3. összefoglalás; 4. kérdések leiratása, amelyre a növendék otthon írásban felel. Írásbeli dolgozatnál a kérdésre felelnek, az előkészítés természetesen németül történik.

Elnök ajánlja a füzetek javításánál azok kicserélését a növendékek között, mert ezzel is a német nyelvtanításba drámai akciót vihetünk be. Elnök szerint a tanítás sikerének előmozdítására kívánatos lenne, hogy a kezdő és haladó csoport külön két órában taníttassék.

Horvay E.: nem kezdő és haladó, hanem két csoport tanítását kívánja.

Elnök határozatban kimondja, hogy az értekezlet elfogadja az előadói javaslatot és kéri a választmányt, terjessze fel azon óhajunkat, hogy legalább az I. és II. osztályban óratöblettel csoporttanítás legyen eszközölhető.

Elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Szóllósi István,
az értekezlet elnöke.

B. Braun Angela,
ért. jegyző.

Jegyzőkönyv.

Felvetétt Kiskunfélegyházán, 1912. évi április hó 1-én, a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének XII. közgyűlésén alakult fizikai szakosztály tanácskozásairól.

Elnök: Kovács Béla, áll. tanítónőképző-intézeti tanár.

Előadó: Dékány Mihály, áll. tanítónőképző-intézeti tanár, a Magyar Tanítóképző szerkesztője.

Jegyző: Kiss A. József, áll. tanítóképző-intézeti tanár.

Jelen vannak: Demjén Anna polg. isk. tanítónő, Imets Irén, Kiss János, Kövesi Jenő, Macskásy Zoltán, Mihalik József, Ritoók Piroska, Ruppenthal Lajos, Slajchó Mihály, Suciú Valér, Szathmáry Ákos és Szondi János tanítóképző-intézeti tanárok.

Elnök üdvözlí az egybegyűlt kartársakat s őszinte örömeinek ad kifejezést, hogy az értekezleten ily szép számmal jelentek meg az érdeklődők. Az értekezlet tárgya a képzőintézeti fizikai gyakorlatok megbeszélése és elvi álláspontok létrehozása. Elnök az értekezlet határozatainak elébe vágni a maga véleményével nem akar. Őszinte köszönetet és hálát mond a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter Úr Ó Nagyméltóságának a gyakorlatok kötelező elrendeléseért, valamint Neményi Imre miniszteri tanácsos Úr Ó Méltóságának, kinek figyelmét a fizikai órák szaporításának szükségesége tárgyában egy, a Közoktatási Tanácsban elhangzott javaslat megragadta. A min. tanácsos Úr Ó Méltósága belátta a javaslat

fontosságát s módját ejtette, hogy az áll. tanító- és tanítónőkép-zőkben legalább a IV. osztályban, heti 1 óra fizikai gyakorlatokra fordíttassék.

Az utasítás is hangsúlyozza, hogy a szemléltetési módokban való jártasságnak behatóbb fizikai ismeretek az alapfeltételei. Szerinte a gyakorlatokkal nem szabad tulságba menni. Alapos tárgyi ismeret nélkül a kísérletek utánczása fajulhatnak el. Elnök szerint a fizikai gyakorlati órák — tekintettel a kevés heti 5 órára — egyaránt álljanak mind a tárgyi tudás, mind a népiskolai tanítói hivatás szolgálatában, a két cél egymástól elválaszthatatlan legyen, de a tárgy tudás szolgálata az elébbre való.

Javaslatok és jelentések, összeállította: Dékány Mihály.

Dékány Mihály: Rendszeres előadást nem kíván tartani, csak a választmányban tett felolvasás lényegét akarja közölni. Előre is jelzi, hogy felfogása azóta nem változott. A tanítóképzőkben a népiskolai tanítói készség minél tökéletesebb kifejlesztése a vég-cél, ennél fogva a fizikai gyakorlatok felvételénél és beállításánál ezt a szempontot kell alapnak tekinteni. De a népisk. cél mellett a tudás biztosabbá tétele, mélyítése és fokozása is célunk, ezért szükséges ama kísérletek végrehajtása és fizikai problémák megfejtése, amelyek az elméleti tanításhoz fűződnek. Előadó mindig kapcsolatot talál az elméleti és népiskolai anyag között. A tanár számoljon az idővel, hellyel, a növendékek képességével.

Ezeket előrebocsájtvá, áttér a részletekre. Németországban ilyenmő kísérletekkel 1896 óta foglalkozik Frey. Még Németországban sincs kiforrott munka. A mi hazai intézeteink még nincsenek kellőkép felszerelve. Tekintve a rendelkezésre álló időt, természetes, hogy csak a legfontosabb és legtípikusabb kísérletek elvégzéséről lehet szó, mert valamennyinek a megisméltése és minden föl-vethető problémának a megoldása a rendelkezésünkre álló heti 1 órában úgy sem lehetséges. Ugyanez áll a népiskolai kísérletek gyakorlására, valamint az eszközök elkészítésére is.

A gyakorlatok elosztására nézve a következő javaslatot teszi: Mivel a III. osztályban nincs külön óránk a gyakorlatokra, a tanítást úgy rendezzük, hogy a IV. évfolyam elején mintegy 2 hónapot a III. évben tanultaknak az ismétlésével töltünk el. Ekkor csinálják meg a tanulók a III. osztályban tanultaknak az ismétlő kísérleteit s ugyanezen időben adnók meg a népisk. fizikai tanításnak általános módszeres utasítását, valamint akkor gyakorolják a már tanult tárgyköröknek megfelelő népiskolai kísérleteket. A IV.

évfolyambeli tananyaghoz tartozó kísérletek megismétlését, a föl-vethető problémák megoldását, valamint a megfelelő népiskolai kísérletek gyakorlását mindjárt az elméletet követő órákra kell bele-illeszteni.

A kísérleteket a tanulók részint magányosan, részint csoportokban végzik. Előadó legjobban ajánlja a 2—2 tanulóból álló csoportosítást.

A csoportok kétféleképpen foglalkoztathatók: 1. minden csoport más-más gyakorlatot végez és 2 valamennyi csoport ugyanazt a kísérletet hajtja végre. Ez utóbbi eljárás mindenestre jobb, de kivitele a mostani felszerelés tökéletlensége folytán még lehetetlen.

Előadó javasolja, hogy a IV. osztály növendékeit osszuk 2 részre, mert a tanár 8—10 csoportnál többet eredményesen foglalkoztatni képtelen, még az egyféle gyakorlatok végeztetésekor sem. E megosztást úgy tervezné, hogy a fizikai gyakorlati órákat kombinálná a szlőjd-órákkal, ami a szlőjd-oktatásnak is csak hasznára válnék. Az osztály fele fizikai gyakorlatokat, másik fele pedig szlőjd-gyakorlatokat végezne ugyanabban az órában; a másik hasonló órában megfordítva. Ez a tanulókra nézve nem okoz óraszaporulatot, csak a fizika és szlőjd tanárának lenne egy-egy órá-többlete.

Minden gyakorlatot előre meg kell beszélni, a szükséges utasításokat meg kell adni, szóval elő kell készíteni. Ha egyfélék a végzendő gyakorlatok, akkor valamennyi csapat egyszerre kapja meg a szükséges utasításokat, sőt, ha a gyakorlatok végzése alkalmával valamelyik csoportnak közbeeső felvilágosításra s utasításra van szüksége, abból minden csoport okul. A különféle gyakorlatok mindegyikét külön-külön kell megbeszélni, ami időpazarlással jár, és az egyik csoportnak adott közbeeső utasítás a másokra nézve meddő.

Az ismétlődő gyakorlatokat és problémákat leghelyesebb mindjárt az elméleti óra végén megbeszélni, a különféle gyakorlatok megbeszélésére pedig külön órát kell fordítani.

Az első gyakorlatnál a tanár maga állítja fel az eszközöket, később maguk a növendékek, de a munka megkezdése előtt a tanár mindig megvizsgálja, hogy jól vannak-e felállítva.

Munka közben a tanár figyel s megadja a szükséges utba-gazításokat.

A kísérletek befejezésekor a tanulók a gondosan megtisztított eszközöket elrakják. A tanulók kísérletezéséhez külön eszközök

legyenek s ne azokat használják, amelyeket a tanár a rendes tanításhoz. A tanulók szereit külön szekrényben legyenek.

A kísérletek eredményei füzetbe irandók. Ezen eredmények vagy azonnal, a gyakorlati óra végén, vagy pedig a legközelebbi órán megbeszélendők.

Hogy a fizikai gyakorlatok céljuknak valóban megfeleljenek, szükséges:

1. Megfelelő helyiség és berendezés. Még pedig 2—2 tanuló részére egy-egy 140 cm. hosszú, 60 cm. széles vízszintes lapú dolgozóasztal, amely egyuttal a kémia-ásványtani s biológiai gyakorlatok céljaira is fog szolgálni.

2. Elegendő eszköz, amelynek beszerzéséről mielőbb gondoskodni kell.

3. A növények megosztása legalább is 2 részre (l. fentebb, kombinálás a szőlő-órákkal).

4. A fizikai gyakorlatok gyűjtőfogalma alatt a következő négyféle gyakorlat szerepeljen:

- a) a tanár kísérleteinek ismételése;
- b) fizikai problémák megoldása;
- c) népiskolai fizikai gyakorlatok;
- d) népiskolai fizikai eszközök készítése.

Szondi János: A célra vonatkozólag egyetért Dékány Mihály előadóval, a fontosság tekintetében azonban nem. Szerinte a népiskolai kísérletek a legfontosabbak. Szóló a külön gyakorlatoknak nem hive. A munkára való nevelés szempontjából itt is érvényesüljön az önkifejtő módszer. Ne legyen külön fizikai gyakorlati óra, hanem minden fizikai óra legyen gyakorlati óra. Ez kizárja a 2 részre való osztást.

Szóló olyan eszközt óhajt a tanítónövendékek kezébe adni, amely olcsó és sokféleképp kiegészíthető legyen. Legyen egy alap, amely sokféleképp módosítható. A tanítónövendékek önállóan kombináljanak, konstruáljanak. Szükségesnek tartja végül, hogy a tanítónövendékek az eszközök gondozási módját is megismerjék.

Ruppenthal Lajos: Csatlakozik Dékány Mihály nézetéhez. Szerinte az egyes kísérletek végrehajtásánál hangsúlyozzuk, hogy ezek, vagy amazok a népiskolába valók. A kísérleteket nem kell korlátozni. Jó volna kiadni egy egységes kísérletező füzetet.

Slajchó Mihály: Maradjunk meg a kettős célnél: Végeztessünk elemi isk. kísérleteket és végeztessünk olyanokat, amelyek a képző-intézeti tanítást szolgálják. Ez a két cél elég. A célt sok kísérlettel lehet elérni.

Dékány Mihály Szondi János gondolatait ideálisnak találja. Szondi a legteljesebb indukciót tartja szem előtt azáltal, hogy ne az asztalon mutassunk be kísérleteket, hanem a növényekkel együtt. Kijelenti, hogy eláll a növények szétosztásától, ha oly felszerelése lesz, mint amilyenvel Szondi akarja a tanítóképzőket felszerelni.

Szondi János: Az értekezlet feladata, hogy célt tűzzön ki a megoldási módzatokra nézve. Ha a cél, az ideál meglesz, akkor a felé kell törekednünk. A jelen esetben azonban nála sincs még meg.

Imets Irén: A fizikai gyakorlatok összeállításánál tekintetbe kell venni 1. a rendelkezésünkre álló időt, 2. a növények éretlenségét. A növények kísérleteit okvetlenül válasszuk el a mi kísérleteinktől, mert sok időpazarlással jár, ha tanítás közben is kísérleteznek a növények. Vegyük külön a gyakorlati és elméleti órákat.

Dékány Mihály: Jelenleg még úgy van, hogy a növények külön gyakorlati órákon foglalkoznak kísérletekkel, a tanár pedig a növények előtt mutatja be kísérleteit, tehát nem egyszerre végzik ugyanazokat a kísérleteket. De azért a cél mégis az, amit Szondi említett, hogy idővel a növények a tanárral egyetemben végeznék kísérleteiket.

Szondi János: Az együttes kísérletek leginkább egy-egy tanítási egység kezdetén végeztetnek. A komplikált kísérleteket később a tanár maga mutatja be.

Imets Irén: Az anyagbeosztásra nézve a következő észrevételeket teszi. A népiskolai kísérleteket legelső helyre kívánja tenni. Az anyagbeosztásnál a népiskolai Tantervet és Utasítást vette figyelembe. A III. o. anyagból kiválasztotta a legfontosabb részeket s azokból egy-egy kísérletet beosztott a IV. o. anyag közé. Sokszor a III. osztályos anyagból többet lehetett felölelni, ha pl. a IV. osztályban a munka és energiáról volt szó. Itt különben elvész az egység, itt a gyakorlat a fő.

Dékány Mihály: A jelen viszonyok között szükségét látja, hogy a III. osztály anyagához tartozó kísérleteket a IV. év elején szeptember és október hónapokban végezzük.

Kovács Béla elnök: Mi nem vehetünk el 2 hónapot a IV. osztálytól. Abban a szerencsés helyzetben volt, hogy 3 órája volt a IV. osztályban és igen szépen tudta felhasználni a 3 órát is. Szerinte a III. osztály anyagának elvégzése után, az év vége felé az ismétlések alkalmával végezzük a gyakorlatokat.

Macskásy Zoltán hangsúlyozza, hogy mindegyik gyakorlati órára vegyünk fel III. és IV. osztályos anyagot.

A vita befejezése után Kovács Béla elnök határozatilag a következőket mondja ki:

A fizikai gyakorlatok célja egyfelől a tudás mélyítése, fokozása, biztosabbá tétele, másfelől a népiskolai kísérletezéshez szükséges szakszerű készségnek kifejlesztése. Kívánatos, hogy az alapkísérletek az egész osztállyal egyszerre végeztessenek.¹⁾ A fizikai gyakorlatok célja inkább megközelíthető akkor, ha a növendékeket 2 csoportba osztjuk. (Kapcsolat a szlőjddel.)

Kovács Béla elnök: A gyakorlati órákon a tárgyi célt szolgáló kísérletek alkalmával lehetőleg az egész osztályt szeretné maga előtt látni. Csak a népiskolai anyag feldolgozásánál lehetne különválasztani. A problémák megoldásánál is ott legyen az egész osztály.

Szondi János a népiskola tanításhoz szükséges eszközökre nézve a következőket jegyzi meg. Drága eszközöket nem kell beszerezni. A kézimunka-órán igen sok eszköz olcsón és könnyű szerrel előállítható.

Ruppenthal Lajos. Tanítóképző-intézetekben az egyszerűbb eszközök elkészítése a kézimunka-órán nem okoz különösebb nehézséget, de tanítónőképző-intézetben már sokkal nehezebb a szemléltető eszközök készíttetése.

Dékány Mihály is hangoztatja, hogy nőképzőkben valóban sokkal rosszabbul állunk az egyes eszközök elkészítése dolgában.

Macskásy Zoltán a tanítóképzők fizikai felszerelését tartja első sorban legfontosabbnak. Némely helyen a legszükségesebb erőforrások sem állnak a tanár rendelkezésére. Szólv szerint ezen értekezletből kellene kiindulni a gondolatnak, hogy mily normál felszerelés kell. Addig, amíg felszerelés nincs, minden kísérletezés értéktelen.

Miután még Kovács Béla elnök a népiskolai fizikai gyakorlatok helyéül jobb hiányában a szlőjd termet, ahol asztalok vannak s a népiskolai fizikai eszközök is elhelyezhetők lennének, Szondi János pedig a fizikai termet ajánlja legalkalmasabbnak, az értekezlet véget ért.

Jegyezte:

Kovács Béla
elnök.

K. m. f.

Kiss Á. József
tanár.

¹⁾ Megfelelő felszerelés feltétele mellett.

Jegyzőkönyv

a Tanítóképzőintézeti Tanárok Orsz. Egyesületének 1912. évi április hó 1-én Kiskunfélegyházán tartott XII. közgyűlésének rajz-szaktanári értekezletéről.

Jelen vannak: Gaal Imre elnök, Amler Antal, Benkóczy Emil, Bergmann József, Bocskay István, Csiky István, Czöndör László, Diviaczky Rezső, Elekes Lajos, Éber Sándor, Fliegl Kálmán, Hidegh Béla, Hódossy Béla, Juhász Imre, Kárpáti Ernő, Lévay Edéné, Molnár Mihály, Ritoók Piroska, Szalai Gyula, Szente József, Sennyei József, Szőke Antal, Vízahányó Károly és Tscheik Ernő jegyző.

Gaal Imre elnök melegen üdvözli a jelenlevőket, rámutat a tanítóképző-intézeti rajztanítás fontosságára, a hivatásos tanítóképzés szempontjából. A tanítóképző-rajztanításnak nem lehet célja művészkedők nevelése, hanem oly tanítók képzése, akik majd az elemi iskolában a gondozásukra bízott gyermekeket a népiskolai tanterv és utasítás szellemében tanítják, akik a rajzolás, mint kifejezésbeli eszközt a többi tárgyak tanítói eljárásában fel tudják használni. Örömmel üdvözli Éber Sándor előadót s didaktikai felolvasását a jelenlevők figyelmébe ajánlja, abban a biztos hitben, hogy a felolvasás értékes gondolatai a hallgatók helyeslésével találkoznak. Ezután megnyitja az ülést és felkéri Éber Sándort felolvasása megtartására.

Éber Sándor előadó felolvassa gondolatokban gazdag, mélyreható és tanulságos értekezését, mely egyesületünk lapjában teljes terjedelmében közzétetik.

Beható megbeszélés után az értekező a következő javaslatokban állapodik meg:

1. A tanterv keresztülvihetése érdekében el nem odázható kívánság, hogy úgy a III., valamint a IV. évfolyamban a kevésnek bizonyult 2 óra, 3 órára emelendő fel.

2. Rendelje el a miniszter úr, hogy a rajzolásnak két egymásután következő óra jusson egyhuzamban, minden osztályban és ez az órarendekben be is tartassék. Ez, mint a tárgy természetéből folyó kívánság, a tantervben nincs elég energikusan kifejezve.

3. A tantervben a IV. évfolyam anyagának legfontosabb része, a módszertan, a tanterv végére került, amiért sokan az év végén tárgyalják. Figyelmeztetendők a rajztanárok, hogy az anyagot a IV. év elején végezzék el a gyakorlati tanításokra és előkészítésre szánt időben, hogy ily módon a rajzolási órák tisztán rajzolásra fordíthatók legyenek.

4. Felhivandók a kézimunka tanárai, hogy részletes tanmenetüket a rajzolással szoros kapcsolatba hozzák, hogy a növendékek térbeli (kézimunka) tapasztalataik, a síkbeli (rajzi) tanulmányokkal kapcsolódjanak s lehetőleg egyidejűleg tárgyalassanak.

5. A tanítóképző-intézeti rajztermek, szertárak modernül felszerelendők, valamint a gyakorló iskolák népiskola rajzi felszerelése sürgősen létesíttessék, mely célra egy célszerű tanmenetben felsorolt tárgyak bevásárlandók. Erre legalább 300 korona utaltassék ki.

6. A tanítónövendékek rajzi felszerelése, ép úgy miként a kézimunka-oktatás anyagai az annyira szükséges rend és egyéges munka szempontjából egyszerre, intézetileg szereztessenek be, amely célra 5 koronát beiratáskor fizessenek a növendékek.

7. A rajzi szertár gyarapítására szánt 100 korona szigorúan erre a célra fordítandó.

8. A rajztanárok tisztelettel kérik azon intézkedésnek, mellyel a hospitálás kötelezettsége alól a zenetanárokkal egyetemben felmentettek, megszüntetését. A rajzolásnak, mint kifejezésbeli eszköznek a reáltárgyak tanítói eljárásába való bevonása erős kapocs a rajz és a többi tárgy között és ép azért a rajztanárnak hospitálása kívánatos.

Szükségesnek tartja továbbá az értekezet, hogy a tanítóképző-tanárok egymásnál is hospitálhassanak, hogy a rajztanítás helyes módszere és tanmenete mielőbb kialakulhasson.

9. Tisztelettel kérjük a miniszter urat, hogy a négy évenként ismétlődő rajzkongresszusokra esetenként legalább tíz tanítóképzői tanárt kiküldeni kegyeskedjék, hogy ily módon váltakozólag valamennyien színről-színre láthassuk az évről-évre kidomborodó rajztanítási törekvéseket. Azért kérjük ezt hangsúlyozottan mi tanítóképzői tanárok, mert tudjuk, hogy hazánk rajzpedagógiai haladását biztosítani ugyszólván mi vagyunk hivatottak, de azt is tudjuk, hogy ez irányban a legtöbb felelősség reánk hárul.

10. Szakfelügyelői állás szervezése.

Több tárgy nem lévén, elnök megköszöni előadó szíves fáradozását és értékes előadását, köszönetet mond a jelenlevőknek részvételükért és eszmecseréjükért s bezárja az ülést.

Félegyháza, 1912. április hó 1-én.

Gaal Imre

a szakértekezet elnöke.

Tscheik Ernő

a szakértekezet jegyzője.

Jegyzőkönyv.

Felvétellett a Tanítóképzőintézeti Tanárok Országos Egyesületének 1912. évi április hó 1-én Kiskunfélegyházán rendezett közgyűlése alkalmával tartott kézimunka (slöjd) szaktanári értekezletén.

Felen voltak: Amler Antal a szakértekezlet elnöke, Bergmann József előadó, Diviaczky Rezső jegyző. Amberg József, Balogh Kálmán, Benkóczy Endre, Bocskay István, Csiky István, Czöndör Lajos, Demjén Ilona, dr. Dragincescu György, Elekes Lajos, Éber Sándor, Fuchsné Eitner Milla, Gaál Imre, Hidegh Béla, Hodossy Béla, Irtzing Ferenc, Juhász Imre, Kárpáthi Ernő, Kiss György, dr. Lévay Edéné, Párvy Endre, Petrassevits Pál, Rieszner Ede, Sarudy Ottó, Sinay Vilmos, Slajchó Mihály, Suciú Valér, Szarka Lajos, Tscheik Ernő és Vízhányó Károly tanárok.

1. A kézimunka szakértekezlet elnöke Kriekc Jenő nem jelenvén meg, Bergmann József javaslatára az értekezlet Amler Antal képzőintézeti tanárt kéri fel az elnöki tisztség teljesítésére.

2. Elnök üdvözlí a szép számmal megjelent kartársakat s megnyitja a szakértekezletet. Fölkéri Bergmann József tanárt előadásának megtartására.

Előadó hivatkozván a „Magyar Tanítóképző“-ben megjelent cikkeire, szabad előadásában több, a kézimunka tanítására vonatkozó elméleti és gyakorlati kérdést fejteget. Konkrét javaslatokat nem terjeszt a szakértekezlet elé, hanem az értekezlet figyelmét arra hívja fel, hogy a „Magyar Tanítóképző“-ben minél többen közöljék tapasztalataikat „pedagógiai séták a kézimunka körül“ c. rovatban, hogy a kölcsönös érintkezés meghozza áldásos gyümölcsét.

Hangsúlyozza minden munkanem alapgyakorlatainak fontosságát, az okszerűséget, szociális vonatkozásokat *s kiemeli, hogy az ideális kézimunka-tanítás az lesz, amidőn minden tanár tantárgyi tanításánál fogja alkalmazni a kézimunkát s megszűnik külön tárgy lenni.*

A szakértekezlet általánosságban helyesléssel fogadja Bergmann József javaslatát.

3. Az előadáshoz részletesen hozzászól Diviaczky Rezső, aki a következőképen adja elő megjegyzéseit és javaslatait.

Sajnálja, hogy az idő előrehaladottsága miatt a lehető leg-rövidebbre szabhatja hozzászólását, kéri a hallgatóság becses türelmét. Feleslegesnek tartja olyan kérdések hosszas fejtegetését, ame-

lyek közismeretű dolgok, de szükségesnek tartja, hogy azon tapasztalatokról, amellyel a kézimunka-oktatás ügyét előbbre visszük, számot adjunk. Az esetleges hiányok pótoltsanak, a túlzott követelmények lejjebb szállítsanak és a jogos és szükséges kívánások teljesíttessenek.

Hivatkozik arra, hogy a közgyűlés elé terjesztendő javaslatában részletesen kifejtette a kézimunka-tanítás kérdését. Kiemeli, hogy mivel a tanítóképző-intézet a cselekvő készségek kifejlesztésének szakiskolája, a kézimunka is e cél szolgálatában álljon; éppen ezért a kézimunka a koncentráció tárgya legyen. Hangsúlyozza, hogy a kézimunka ne legyen kizárólag másoló, de önállóságot, találékonyságot fejlesztő; ne gépies, hanem alkotó munka. Hivatkozik kiállítására és az ott tartott előadásaira, ahol éppen növendékei alkotó munkásságát kívánta bemutatni.

Indítványozza, hogy a magas miniszteriumhoz a következő kérdésekre nézve tiszteletteljes fölterjesztés tétessék, s ezek végrehajtása, megvalósítása a kézimunka-oktatás ügye érdekében körrendeletben rendeltessék el.

I. Az I. és II. éves növendékek heti 2—2 órán, a III. és IV. éves növendékek két két csoportra osztva heti 2—2 órán át taníttassanak.

Indokolás: A kézimunka-tanítás óraszámát a tantervben megvan állapítva osztályonként heti 2—2 órában. A gyakorlati életben azonban a következő kívánatos. Az I. és II. éves növendékek heti 2—2 órán át együtt; a III. és IV. éves növendékek két csoportra osztva heti 2—2 órában taníttassanak. Ez utóbbi beosztás azért kívánatos, mert 30—35 növendékre a kézimunka terem nagysága, berendezése költséges; ilyen nagyszámú növendékekkel összetettebb föladatokat kellő sikerrel végeztetni szinte lehetetlen. E csoportokra való osztás a növendékekre nézve semmi megterhelést nem róna, mert a III. és IV. éves növendékeknek a tantervben előírt 2—2 óra, összesen 4 órájuk; a tanárnak a III. és IV. osztályokban heti 8 órája lenne. (III. o. A) csoport 2 óra; B) csoport 2 óra = 4 óra; IV. o. A) csoport 2 óra, B) csoport 2 óra = 4 óra. Összesen 8 óra.)

II. A kézimunka tanítása minden intézetnél egy kézben legyen és egy-egy osztályban két kézimunka óra tartassék egy végbe.

Indokolás: A kézimunkát minden tanítóképző-intézetben egy tanár tanítsa, ne legyen fölmenő rendszer szerint megosztva. A kézimunka négy évfolyamu tananyaga olyan szoros összefüggésben van

egymással, hogy azt részekre darabolni nem lehet. Az agyag és papirosmunka mind a négy évfolyamon, a famunka három évfolyamon vonul végig. A kézimunka módszerét a III. évesek tanulják s ugyanakkor fölmenő rendszer szerint a II. és IV. osztályban más tanítja a kézimunkát. Nem hagyható figyelem nélkül emiatt a kézimunkából a gyakorlati kiképzés ügye körüli akadály sem. A kézimunka felszerelés, szertár, szerszámok kezelése és azzal járó anyagi felelősség két kézben nehézkes.

A kézimunka órák az órarendbe úgy állíttassanak bele, hogy azok kettős órák legyenek (mint a rajzórák!). Az agyagmunka mind a négy évfolyam anyagául van előírva. A nagyobb feladatok egy órán át nem fejezhetők be, a következő órán nem folytathatók, mert megszáradnak, megrepednek s külön terem hiányában még csak nem is kezelhetők, mint az ipariskolákban. Minden óra elején a kézimunkaanyag-kiosztással, szerszámbeszedéssel, annak ellenőrzésével sok idő eltelik. Kettős órabeosztással időmegtakarítást érünk el.

III. A kézimunka tanterem nagyság és felszerelés tekintetében a tantervi utasítások előírása szerint jól berendezett legyen. A munkanyagok beszerzésére minden növendék fejénként 4—5 koronát fizessen, vagy a miniszterium a növendékek száma szerint fejénként 4—5 koronát utalványozzon.

Indokolás: Főlégslegesen bővebben fejtegetni, hogy a tanmenetben megállapított munkasorozat fennakadás nélkül csak akkor lehet elkészíttetni, ha van jól berendezett munkaterem és kellő nyersanyag raktáron. Leghelyesebb, ha minden növendék fejénként 5 koronét fizet a kézimunkaanyagra, mert a készített tárgyak úgy is a növendékek tulajdonaiba mennek át. Ez összeg sem mondható soknak, mert a legnagyobb körültekintéssel kell az egyes anyagokat beszerezni, hogy kb. 120 növendék munkája kb. 500 koronából kiteljen.

IV. Szükséges, hogy a magas miniszterium külföldi tanulmányútra több tanárt küldjön ki, az új irányu kézimunkatanítás és munkaiskolák tanulmányozására.

Indokolás: Külföldön figyelemre méltók azok a reformmozgalmak, melyek az alkotó munkára való nevelés jelszava alatt a munkaiskolák megteremtésén fáradoznak. Hogy ezen eredményeket minálunk is átültetni lehessen *anélkül, hogy a mi tanítóképzőink határozott célját egy pillanatra is szem előtt tévesztenők*, hogy a kézimunkaoktatás terén a haladás biztos alapon megindulhasson,

— s hogy mi ne csak a külföld gazdag irodalmából ismerjük ezen mozgalmakat — azért szükséges, hogy a magas miniszterium több tanárt küldjön ki külföldre, kik a munkaiskolák óriási hullámokat vetett nagyszerű fejlődését megismerjék és megismertessék.

V. Szakfelügyelet fontossága. A szakértekezlet Bergmann József előadását kiegészítve Diviaczky Rezső jegyző indítványával elfogadja s azokat a magas miniszteriumhoz fölterjeszteni határozza.

4. Elnök szakértekezlet nevében köszönetét fejezi ki úgy Bergmann József előadónak, mint a jegyzőnek s megköszönvén a szép számmal megjelent kartársaknak kitartó érdeklődését, a szakértekezletet befejezi.

Kmf.

Amler Antal,
elnök.

Diviaczky Rezső,
állami tanítóképző-intézeti tanár, jegyző.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a Tanítóképzőintézeti Tanárok Orsz. Egyesületének f. évi április 1-én Kiskunfélegyházán tartott XII. közgyűlés testnevelési szakértekezletéről.

Jelen voltak: Párvy Endre igazgató mint elnök, Berényi Irén, Szarka Lajos, Kárpáty Károly, Rieszner Ede, Draghincescu György és Fuchsné Eitner Milla.

Elnök üdvözli a jelenlevőket, megnyitja az értekezletet s felkéri Fuchsnét az előadói tisztség betöltésére, minthogy az előzetesen bejelentett előadó hivatalos elfoglaltsága miatt nem jelent meg.

Nevezett a felszólításnak készséggel tesz eleget. Előadó nagy vonásokban utal a tornászat újabb vívmányaira s kifejti a testnevelés nagy fontosságát a családban és az iskolában. Az ember dualisztikus természete a testi és szellemi erők összhangzatos fejlesztését kívánja, ezt bizonyítja a természet történeti fejlődése. Az ujkori testnevelés eszménye az északi népeknél alakult ki konkrét rendszerré s most is ezen eszmék hatása alatt állunk. Rendesen német és svéd rendszert szoktunk megkülönböztetni, de ezek mellett ott találjuk a szabadtéri mozgásokat és a sportot propagáló irányzatot is. Előadó a felsorolt rendszerek előnyeit kiemelve, megemlíti, hogy mi kizárólag egyiket sem fogadhatjuk el, hanem mind-egyikből azt választjuk ki, a mi viszonyainknak legmegfelelőbb, s ezekből állítjuk össze az eljárásokat, amelyek ifjuságunk testalkatának, temperamentumának, leendő élethivatásának legjobban

megfelelnek. Az ide vonatkozó utasításokat megtaláljuk új tantervünkben, amely a multhoz képest lényeges haladást jelent testnevelésünkben s azt annyira kimeríti, hogy ez idő szerint újabb irányító eszmék vagy átalakító törekvések nem merültek fel. Mindazonáltal vannak még egyes helyi kívánalmak és hiányok, amelyek testnevelésünk eszméinek az egész vonalon való egyöntetű érvényesülését ez idő szerint megakasztják. Ezeket azonban az illető intézetek igazgatósága úgy is figyelemmel kíséri s orvoslásuk iránt megteszi a kellő lépéseket. Az említettek alapján a jelenlevők közt következő eszmecsere indul.

Elnök az új tantervben a tornaoktatásra nézve kevés haladást lát, mert erős aránytalanságot mutat: az elméleti órák tetemes megszaporodása mellett csak 2 tornaóra esik hetenkint. Tehát feltűnő az elméleti órák túltengése. Ilyen rendszerrel az *emberre* nevelés eszméje meg nem valósítható. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a két játékdélután a mostani órarend mellett teljesen illuzórius. Ezen feltétlenül segíteni kell a tanítási időnek reggel 7 órától déli 1 óráig leendő beosztásával. Információja alapján a miniszteriumban már foglalkoznak is az órarend célszerűbb beosztásával. — Kifogásolja az új tantervben, hogy sokféle és egészen felesleges fordulatokat is felvesz. — A szergyakorlat anyagában és üzésében mérsékletet és óvatosságot ajánl. A párisi testnevelési kongresszuson előkelő orvosok óva intenek a szergyakorlatok túlzásaitól. — Nézete szerint a tornaórák ne legyenek fárasztók, hanem ügyesítő, felüdítő, ennél fogva a szabadtéri játékokat tartja a legmegfelelőbbnek. A tantervben felsorolt gyerekes játékok nem felnőtt ifjaknak valók. Helyesli a tanterv szerinti reggeli tornát a nevelők vezetése alatt. A 15 percből 7 perc essék a fiuknál a futásra. Télen a torna a folyosón végzendő. — A heti 2 tornaórán a tanító növendék a torna elméletét, módszerét és technikáját sajátítsa el, az elméleti oktatás ellensúlyozására, az egészség megóvására, a test megédzésére a játékdélutánok szolgáljanak. Kívánatos, hogy minden képzőintézetnek legyen játszótere.

A jelenlevők fentieket tudomásul veszik s előadóval egyetértenek.

Szarka Lajos a gyakorló iskolában tanítandó játékok begyakorlását tartja fontosnak.

Kárpáty Károly megemlíti, hogy tapasztalata szerint igen előnyös az ifjuság reggeli tornászata, amelyet a tanterv előír s a nevelők felügyelete alatt végeztetik. Ez a testmozgás körülbelül

15 percig tart, nyáron feltétlenül a szabadban gyakorlandó s fele-rész futásból álljon. A jelenlevők e tapasztalatokat megerősítik s az indítványhoz hozzájárulnak.

Fuchsné megemlíti a tornaversenyek ellen elhangzó érveket s kérdi a szaktanárok idevonatkozó véleményét. Elnök a versenyeket szükségesnek tartja, de ezeket meg kellene reformálni, hogy a verseny ne legyen az egyének mérkőzése, hanem inkább tömegeké. A mostani rendszer mellett a tanárok az egyes kiváló növendékek képzésével foglalkoznak, a tömeget pedig elhanyagolják. Fuchsné megemlékezik a női tornászat egyik újabb irányzatáról Daleroze és Claparède által terjesztetett plasztikai gyakorlatokról, amelyek a klasszikus füzérek és táncok idealizált rekonstruálásának tekinthetők, igen kecses mozdulatokból állnak, az izomzatot intenzíven igénybe veszik, de tömegtanításra nem igen alkalmasak, minthogy izléses kivitelük feltétlen egyéni kvalitásokhoz van kötve s így csak a tornászok tömegéből kiválasztott mintacsapat állhatja meg a helyét.

Tudomásul szolgál.

Fuchsné felhívja a jelenlevők figyelmét a f. é. márc. 20-án kelt 26705. számú magas miniszteri rendeletre, amellyel a nagym. Miniszter Ur képezdei tanárok és tanítónők számára tornatanfolyamot szervez.

E tanfolyamot mindannyian mint igen szükséges és tanulságos vívmányt üdvözljük, ennél fogva fennevezett indítványozza, hogy a szakosztály keresse meg a választmányt s tolmácsolja az illetékes köröknek az érdekelt tanárok és tanítónők hálás köszönetét. Egyuttal megemlíti, hogy speciális viszonyainkra való tekintettel kívánatos lenne, ha e tanfolyam különösen gyakorlati irányú lenne s egyuttal felvételnének nemzeti jellegű ifjúsági játékok és a gyakorló iskolában tanítandó gyermekjátékok.

A képezdei tornatanárok továbbképzése szempontjából igen értékes eljárás lenne, ha a nagym. Miniszter Ur néhány kartársat kiküldene Dániába és Svédországba az ottani tornászat tanulmányozására, e kirándulás értékét növelné az ezidén tartandó olimpiai versenyek. Az így kiküldött szaktanárok aztán irodalmi vagy gyakorlati uton közölnék kartársaikkal szerzett tapasztalataikat.

A jelenlevők az indítványokhoz hozzájárulnak. Több tárgy nem lévén, elnök megköszöni a jelenlevők szives érdeklődését s az ülést bezárja.

K. m. f.

Párvy Endre
mint elnök.

Jegyezte
Fuchsné Eitner Milla.

Okirattár.

Az állami elemi iskolai tanító- és tanítónőképző- intézetek igazgatóinak, tanárainak a rangsora.

Állami tanító- és tanítónőképző-intézeti szakfelügyelő.

VI. fizetési osztály.

Farkas Sándor 6400 korona, Budapest.

Igazgatók.

VI. fizetési osztály.

1. Scherer Sándor 6400 korona, Baja.
2. Baló József dr. 6400 korona, Budapest.
3. Wollmann Elma 6400 korona, Pozsony.
4. Heinrich Józsa 6400 korona, Kolozsvár.
5. Karsay Jolán 6400 korona, Győr.
6. Pethes János 6400 korona, Pápa.
7. Mohar József 6400 korona, Csurgó.
8. Köveskúti Jenő 6400 korona, Léva.
9. Gömöri Sándor 6400 korona, Igló.

VII. fizetési osztály.

1. Horváth Antal 5400 korona, Léva.
2. Dúzs Mária 4800 korona, Eperjes.
3. Ujvári Mihály 4800 korona, Székelykeresztur.
4. Pálmai Lenke 4800 korona, Sepsiszentgyörgy.
5. Hódossy Béla 4800 korona, Sárospatak.
6. Barkáts Mária 4800 korona, Szabadka.
7. Brunovszky Rezső 4800 korona, Losonc.
8. Amberg József 4800 korona, Temesvár.
9. Geöcze Sarolta 4800 korona, Budapest II. ker.
10. Párvy Endre 4800 korona, Stubnyafürdő.
11. Sarudy Ottó 4800 korona, Kolozsvár.
12. Zrinyi Károly 4800 korona, Csáktornya.
13. Katona János dr. 4800 korona, Kiskunfélegyháza.
14. Tanfi Iván 4800 korona, M.-Sziget.
15. Ribiczey Erzsébet 4800 korona, H.-M.-Vásárhely.

16. Szarka Lajos 4800 korona, Modor.
17. Barabás Endre 4800 korona, Déva.
18. Wagner János 4800 korona, Budapest VI. ker.
19. Karoliny Mihály 4800 korona, Arad.

Tanárok.

VII. fizetési osztály.

a)

1. Nagy László 4800 korona, Budapest VI. ker.
2. Miklós Gergely 4800 korona, Budapest.
3. Belányi Tivadar 4800 korona, Pozsony.
4. Pókász Imre 4800 korona, Szabadka.
5. Kovács Béla 4800 korona, Kolozsvár.
6. Bittenbinder Miklós 4800 korona, Budapest II. ker.
7. Balázs Endre 4800 korona, M.-Sziget.
8. Snasel Ferenc 4800 korona, Budapest.
9. Exner Leó 4800 korona, H.-M.-Vásárhely.
10. Versényi Gábor 4800 korona, Kolozsvár.
11. Kriek Jenő 4800 korona, Léva.
12. Thaisz Lajos 4800 korona, Temesvár.
13. Horvay Ede 4800 korona, Budapest.
14. Sztankó Béla 4800 korona, Budapest.
15. Stepankó Albert 4800 korona, Budapest II. ker.
16. Menich Antal 4800 korona, Pozsony.
17. Lubinszky Emilia 4800 korona, Budapest II. ker.
18. Mészáros Jenő 4800 korona, Budapest.
19. Szöllősi István 4800 korona, Arad.
20. Zoltai Mátyás 4800 korona, Arad.
21. Nagy Károly 4800 korona, Arad.
22. Palágyi Lajos 4800 korona, Budapest II. ker.
23. Strauch Gyula 4800 korona, Budapest II. ker.
24. Glünkl Ágoston 4800 korona, Modor.
25. Rösztler Béla 4800 korona, Temesvár.
26. Bellosics Bálint 4800 korona, Baja.
27. Huzják Lukács 4800 korona, M.-Sziget.
28. Pataki Vilmos 4800 korona, Budapest II. ker.
29. Irsa Béla 4800 korona, M.-Sziget.
30. Senyei József 4800 korona, Kiskunfélegyháza.
31. Slajchó Mihály 4800 korona, Eperjes.

32. Izsák János 4800 korona, Losonc.
33. Bergmann József 4800 korona, Modor.
34. Kötse István 4800 korona, Sárospatak.
35. Mihalik Lajos 4800 korona, Kolozsvár.
36. Gaal Imre 4800 korona, Kiskunfélegyháza.
37. Dékány Mihály 4800 korona, Budapest VI. ker.
38. Kardhordó László 4800 korona, Sepsiszentgyörgy.
39. Tömör Boldizsár 4800 korona, Csáktornya.
40. Amler Antal 4800 korona, Baja.

b)

1. Bod Péter 4800 korona, Nagyszeben.

VIII. fizetési osztály.

a)

1. Holczmann Ferenc 4000 korona, Győr.
2. Horváth Adolf 4000 korona, Igló.
3. Elekes Lajos 4000 korona, Déva.
4. Répay Dániel 4000 korona, Budapest II. ker.
5. Kuzaila Péter 4000 korona, Kolozsvár.
6. Kirchnerné Petrasevich Mária 4000 korona, Budapest VI. ker.
7. Révfy Géza 4000 korona, Temesvár.
8. Kárpáti Károly 4000 korona, Kiskunfélegyháza.
9. Bobok Károla 3600 korona, Pozsony.
10. Jankó László 3600 korona, Pápa.
11. Marianné Günther Anna 3600 korona, Pozsony.
12. Kárpáti Ernő 3600 korona, M.-Sziget.
13. Grész Ernő 3600 korona, Csáktornya.
14. Ruppenthal Lajos 3600 korona, Győr.
15. Szerényi Anna 3600 korona, H.-M.-Vásárhely.
16. Rónai Sándor 3600 korona, Csáktornya.
17. Dittert Ferenc 3600 korona, Csurgó.
18. Szondi János 3600 korona, Kiskunfélegyháza.
19. Kirchmayer Győző 3600 korona, Pápa.
20. Hrabetz Nándor 3600 korona, Budapest.
21. Mangesius Mária 3600 korona, Eperjes.
22. Fuchsné Eitner Ludmilla 3600 korona, Budapest II. ker.
23. Juhász Imre 3600 korona, Pápa.

24. Makai Jenő 3600 korona, Léva.
25. Pasnár Győző 3600 korona, Székelykeresztur.
26. Kraft József 3600 korona, Pápa.
27. Dienes Károly 3600 korona, Csáktornya.
28. Keszler Károly 3600 korona, Arad.
29. Mandula Aladár 3600 korona, Temesvár.
30. Heves György 3600 korona, Déva.
31. Moyzes Miklós 3600 korona, Eperjes.
32. Macskásy Zoltán 3600 korona, Arad.
33. Bocskay István 3600 korona, Temesvár.
34. Szalatsy Rezső 3600 korona, Déva.
35. Dr. Gerencsérné Szántó Jolán 3600 korona, Kolozsvár.
36. Gál Ilona 3600 korona, Sepsiszentgyörgy.
37. Urhegyi Alajos 3600 korona, Budapest VI. ker.
38. Hegedüs Paula 3600 korona, Budapest II. ker.
39. Kiss A. József 3600 korona, Baja.
40. Éber Sándor 3600 korona, Baja.
41. Desits József 3600 korona, Baja.
42. Révay Ödön 3600 korona, Sárospatak.
43. Diviaczky Rezső 3600 korona, Sárospatak.
44. Zorkóczy Ede 3600 korona, Losonc.
45. Csiszár Sándor 4400 korona, Budapest II. ker.
46. Kún Alajos 4400 korona, Budapest I. ker.
47. Svarba József 3600 korona, Léva.
48. Somló Bertalan 3600 korona, M.-Sziget.
49. Nyakas József 3600 korona, Baja.
50. Ligárt Mihály 3600 korona, Pápa.
51. Duschek Ernő 3600 korona, Léva.
52. Szente Pál 3600 korona, Budapest II. ker.
53. Patyi István 3600 korona, Szabadka.
54. özv. Vlaszatyné Kiss Mária 3600 korona, Győr.
55. Éber Rezső 3600 korona, Stubnyafürdő.
56. Gerencsér István dr. 3600 korona, Kolozsvár.
57. Barcsai József 3600 korona, Baja.
58. Forberger Árpád 3600 korona, Igló.
59. Wohlmuth István 3600 korona, Baja.
60. Lépesné Baur Irén 3600 korona, Budapest II. ker.
61. Meznericsné Kiss Ilona 3600 korona, Szabadka.
62. Heger Lujza 3600 korona, Budapest II. ker.
63. Sztankovics Alajos 3600 korona, Modor.

64. Lovass Gyula 3600 korona, Csurgó.
65. Hegyesi Jolán 3600 korona, Győr.
66. Herczegh Kamilla 3600 korona, Pozsony.
67. Urbányi Karolin 3600 korona, Pozsony.
68. Udvarhelyi Etel 3600 korona, Eperjes.
69. Belle László 3600 korona, Kolozsvár.

b)

1. Glósz Ferenc 3600 korona, Budapest.

IX. fizetési osztály.

1. May Emilia 2900 korona, Kolozsvár.
2. Palotainé Békei Józsa 2900 korona, Budapest II. ker.
3. Patyiné Láng Mária 2900 korona, Szabadka.
4. Kovács Dezső 2900 korona, Sárospatak.
5. Belitzky Gusztáv 2600 korona, Losonc.
6. Mogyoró János 2600 korona, Kiskunfélegyháza.
7. Balogh Kálmán 2600 korona, Sárospatak.
8. Feketéné Hofbauer Izabella 2600 korona, Eperjes.
9. Botos Imre 2600 korona, Székelykeresztur.
10. Kristófcsök Lajos 2600 korona, Stubnyafürdő.
11. Hanvai Gyula 2600 korona, Stubnyafürdő.
12. Szabó Emil dr. 2600 korona, Székelykeresztur.
13. Entz Jolán 2600 korona, Budapest II. ker.
14. Vörössné Tomeskó Stefánia 2600 korona, Eperjes.
15. Németh Sándor 2600 korona, Csurgó.
16. Draghincescu György 2600 korona, Kiskunfélegyháza.
17. Pinkert Zsigmond 2600 korona, Kiskunfélegyháza.
18. Margittai Antal 2600 korona, Stubnyafürdő.
19. Sági Tamás 2600 korona, Sepsiszentgyörgy.
20. Jankulov Boriszláv dr. 2600 korona, Baja.
21. Radnai Oszkár dr. 2600 korona, Budapest.
22. Folenta Lajos 2600 korona, Csurgó.
23. Fliegl Kálmán 2600 korona, Csurgó.
24. Balázs Béla 2600 korona, Déva.
25. Jaloveczky Péter 2600 korona, Losonc.
26. Csiki István 2600 korona, Székelykeresztur.
27. Lechnitzky Gyula 2600 korona, Sárospatak.
28. Ludmann Paula 2600 korona, Eperjes.
29. Kollerné Wolszky Emilia 2600 korona, Szabadka.

30. Méray Irén 2600 korona, Kolozsvár.
31. Borszékiné Nagy Julia 2600 korona, Sepsiszentgyörgy.
32. Demjén Ilona 2600 korona, Budapest VI. ker.
33. Sinczky Julia 2600 korona, Kolozsvár.
34. Schön István 2600 korona, Temesvár.
35. Lévainé Csukay Lujza 2600 korona, Budapest VI. ker.
36. Dúzs Erzsébet 2600 korona, Eperjes.
37. Csipkés Ilona 2600 korona, Kolozsvár.
38. Imets Irén 2600 korona, Szabadka.
39. Gludovác Emma 2600 korona, H.-M.-Vásárhely.
40. Sebőné Újváry Ilona 2600 korona, Budapest VI. ker.
41. Haus Irma 2600 korona, Budapest VI. ker.
42. Fábíán Szilárdka 2600 korona, Sepsiszentgyörgy.
43. Pazár Zoltán 2600 korona, Léva.
44. Novy Ferenc dr. 2600 korona, Budapest VI. ker.
45. Molnár Oszkár 2600 korona, Kolozsvár.
46. Buschmann Gyula 2600 korona, Losonc.
47. Zsigmond Ferenc 2600 korona fizetés, Kolozsvár.
48. Purcsi János 2600 korona, Csáktornya.
49. Damaszkovszkyné Mészáros Anna 2600 korona, Győr.
50. Grau Géza 2600 korona, Csáktornya.
51. Urhegyi Jenő 2600 korona, Baja.
52. Lovass László 2600 korona, Igló.
53. Kántorné Fekete Mária 2600 korona, Szabadka.
54. Lengyel Gyula 2600 korona, Székelykeresztur.
55. Kárig Emil 2600 korona, Baja.
56. Zoltán Géza 2600 korona, Losonc.
57. Tscheik Ernő 2600 korona, Igló.
58. Quint József 2600 korona, Budapest.
59. Kovács Ernő 2600 korona, Déva.
60. Marczélly Kornél 2600 korona, Arad.
61. Leyrer Mátyás 2600 korona, Csurgó.
62. Hatvani Lajos 2600 korona, Sepsiszentgyörgy.
63. Riszner Ede 2600 korona, Baja.
64. Sárosi István 2600 korona, Csáktornya.
65. Gyémánt Miklós 2600 korona, Pápa.
66. Barcsai Károly 2600 korona, Máramarossziget.
67. Pócza József 2600 korona, Baja.
68. Hidegh Béla 2600 korona, Stubnyafürdő.
69. Schönvizner János 2600 korona, Igló.

70. D. Veres Julia 2600 korona, Pozsony.
71. Berényi Irén 2600 korona, Győr.
72. Tabódy Ida 2600 korona, Pozsony.
73. Mihalik József 2600 korona, Székelykeresztur.
74. Csink Ilona 2600 korona, Szabadka.
75. Lehoczky Róza 2600 korona, Budapest II. ker.
76. Bizell Margit 2600 korona, Budapest II. ker.
77. Maurer Mihály 2600 korona, Temesvár.
78. Fülöp Áron dr. 2600 korona, Csurgó.
79. Kandray Géza 2600 korona, Déva.
80. Nagy Ferenc 2600 korona, Budapest.
81. Khin Antal 2600 korona, Stubnyafüzdő.

X. fizetési osztály.

1. Benedek Irén 2000 korona, Spsiszentgyörgy.
2. Tanács Imre 2000 korona, Sárospatak.
3. Szentgyörgyi József 2000 korona, Arad.
4. Czukás Zoltán 2000 korona, Stubnyafüzdő.
5. Terpinszky Vilmos 2000 korona, Modor.
6. Kovács Ábel 2000 korona, Baja.
7. Lux Gyula 2000 korona, Kolozsvár.
8. Zala István 2000 korona, Székelykeresztur.
9. Ehrlich Antal 2000 korona, Modor.
10. Révész Györgyike 2000 korona, Sepsiszentgyörgy.
11. Dr. Ferencné Zakariás Mária 2000 korona, Kolozsvár.
12. Pécs Gyula 2000 korona, Losonc
13. Révffy Gizella 2000 korona, Győr.
14. Vaskó László 2000 korona, Déva.
15. Málnási Dezső 2000 korona, Máramarossziget.
16. Frank Antal 2000 korona, Léva.
17. Ehmann Tivadar 2000 korona, Temesvár.
18. Kövesi Jenő 2000 korona, Temesvár.
19. Chobodiczki Alajos 2000 korona, Igló.
20. Toder Gyula 2200 korona, Modor.
21. Komáromy Zoltán 2000 korona, Déva.
22. Csada Imre 2000 korona, Modor.
23. Nagy Sándor 2000 korona, Pápa.
24. Kiss János 2000 korona, Székelykeresztur.
25. Bokor Irma 2000 korona, Pozsony.

XI. fizetési osztály.

a)

1. Braun Angela 1400 korona, Győr.
2. Jancsó Gabriella 1400 korona, Budapest II. ker.

b)

1. Mezei József 1800 korona, Stubnyafürdő.

c)

1. Péter Ferenc 2000 korona, Székelykeresztur.
2. Tarján Gyula 1800 korona, Kolozsvár.

d)

1. Bakó Irma 1600 korona, Hódmezővásárhely.
2. Legányi Ilona 1400 korona, Eperjes.

Nevelők, nevelőnők.

1. Vértesy Lajos 800 korona, Temesvár.
2. Téger Béla 800 korona, Baja.
3. Varga Sándor 800 korona, Baja.
4. Lukács Péter 800 korona, Csáktornya.
5. Reisinger Rikárd 800 korona, Stubnyafürdő.
6. Frindt László 800 korona, Máramarossziget.
7. Rajháthy Ilona 800 korona, Kolozsvár.
8. Hermann Lajos 800 korona, Székelykeresztur.
9. Herkely Julia 800 korona, Pozsony.
10. Baly Rezső 800 korona, Kolozsvár.
11. Misik Rozália 800 korona, Pozsony.
12. Bányász Berta 800 korona, Budapest II. ker.
13. Varga Erzsébet 800 korona, Budapest II. ker.
14. Borbáth Lujza 800 korona, Kolozsvár.
15. Szarvas János 800 korona, Kiskunfélegyháza.
16. Andricói György 800 korona, Csurgó.
17. Benes Jenő dr. 800 korona. Kiskunfélegyháza.
18. Krätsmár Schmogrovics Árpád 800 korona, Modor.
19. Balla Gyula 800 korona, Igló.
20. Baķer Béla 800 korona, Léva.
21. Györke Ilona 800 korona, Győr.
22. Steitz Paulin 800 korona, Győr.
23. Antal Margit 800 korona, Eperjes.
24. Kleiszner Pál 800 korona, Léva.

Egyesületi élet.

Jegyzőkönyv

a T. I. T. O. E.-nek 1912. május hó 15-én tartott rendes választmányi üléséről.

Jelen vannak dr. Baló József elnökle mellett Nagy László, Pataky Vilmos, dr. Katona János, Zrinyi Károly, Dékány Mihály, dr. Novy Ferenc, dr. Harmos Sándor, Wagner János, Somogyi Géza, Horvay Ede, Mészáros Jenő, Quint József és Nagy Ferenc.

Elnök kegyelettel emlékezve meg *Fábián Károlyné* szabadkai tanítónőképzői tanítónő haláláról, felkéri a főtitkárt jelentéseinek megtételére.

Mészáros Jenő főtitkár jelenti, hogy egyesületünk szükségleteinek fedezésére a vallás- és közoktatásügyi miniszterium ez évre is 2000 kor. segélyt s közlönyünk *Gyak. Iskola* rovatára külön 2000 koronát utalványozott. A *Gyakorló iskola* című rovat f. évi szeptembertől kezdve jelenik meg. E jelentést a választmány hálával és örömmel veszi tudomásul.

Főtitkár bemutatja még *Köveskuthy Jenő*nek a gyakorlati kiképzés óradíjai ügyében az egyesülethez intézett kérdését, valamint *Pethes János*nak az „Unió“ könyvkiadóvállalat ügyével kapcsolatban felvetett azon eszméjét, hogy vajjon nem csatlakozik-e a T. I. T. O. E. a tanítóképzői tankönyvek kiadása céljából az „Unióhoz“, vagy azt külön szervezet alapításával fogja végrehajtani.

Az előbbi kérdésre vonatkozólag az elnök és Dékány Mihály megjegyzi, hogy a *gyakorlati kiképzés órának díjazása* szeptember 1-től kezdődik. A könyvkiadó-vállalat ügyében azonban a választmány még végleges álláspontot nem foglalhat el s épen ezért ebben döntő lépést csak a jövő iskolaévi tüzetesebb megvitatás után tehet.

Ezek során felolvasásra kerül *Wlassics Gyulának*, a közigazgatási bíróság elnökének levele, melyben a hatvanadik születésnapja alkalmából kifejezett szerencsekívánatokért egyesületünknek köszönetet mond.

Finácsy Ernő ugyancsak levélben köszönte meg elnökünknek a kiskunfélegyházi szereplése alkalmával az iránta általánosan megnyilvánult szíves fogadtatást.

Dr. Novy Ferenc pénztáros előterjeszti a kiskunfélegyházi

gyűlés bevételeit. Ezek: 84 korona jelvényekből, 448 korona 80 fillér a hangversenyről és 200 korona mint a Sebestyén Gyuláné alapítványa.

Dr. Baló József elnök bővebben foglalkozik az intézeteinkre annyira ránehezült túlterhelés megszüntetésének kérdéseivel. Tizenkét pontban keresi azokat a mozzanatokat, amelyekben a túlterhelés ellen a küzdelmet meg lehet kísérelni.

1. A túlterhelést igen! lényeges mértékben okozhatja a tanár egyénisége is. Egyik tanár nehezít, a másik könnyít a tanuló munkáján.

2. Ne egyforma gonddal foglalkozzunk nagyhatárú dolgok minden egyes részletével, hanem nagy óvatossággal válogassuk ki a lényeges tanítandókból a lényegtelenebbeket. Épen ezért az egyes tárgyak terén e kiválasztást a nyár folyamán tervszerűen előkészítve, már az őszön meg kellene kezdeni.

3. Lényeges az órarend készítése is, melyet az egyes tanárok kényelmére való tekintet nélkül kellene mintaszerűen összeállítani. Talán nem volna helytelen, ha a délelőtti (8—2-ig) órák újból való beállításával több szabad délutánt biztosítanánk növendékeinknek.

4. Írásbeli dolgozatok készítésénél egyik tanár vegye figyelembe a másik tanárnak esetleg épen ugyanazon időre kiadott feladatait.

5. Zavarják a rendes tanmenetet a kirándulások, továbbá:

6. Az ünnepélyekre való készülések; ha azok kellő módon elő nem készítetnek.

7. A gyakorlóiskolai fölösleges iratások.

8. A fölösleges írni valók, így a gyakorlóiskolai tanmenetek másolása és

9. a váratlanul elmaradó órák, melyek előirányzott terveztünket kizökkentik a rendes medréből.

10. Az önképzőkörök általános lírai iránya helyett is más célt, elsősorban a didaktikai célt kellene előtérbe helyezni.

11. Nevelőinknek nagyobb szerepet kell juttatni a növendékek tanulmányaiban is, ami különösen a gyengébb képességűekre rendkívüli segítség lenne.

12. A kölcsönös hospitálásokkal kapcsolatban lehetne rendezni minden hóban összefoglalásokat, amelyek az eddigi eredmények leszégezői volnának s a következő terheknek megbírására edzenének, rögzítenének, egyuttal lassan elszoktatná őket a felesleges drukkolástól is, ami szintén lényeges energia-veszteség.

Dr. Baló József elnöknek tetszéssel fogadott előadása után Nagy László és utána Quint József grafikonokkal illusztrálták a tanítóképzői növendékeinken végzett fáradagsmérő kísérleteik eredményét, melyek sok meglepő adattal szolgáltak a növendékek napi munkaképességének az órák sorrendje szerint való helyes megítélésére.

Nagy László szerint legértékesebb a munkaképesség és legtöbb a munkakedv a délelőtti 9—11-ig eső időben s nem 8—9-ig, mikor ép úgy, mint 11—1-ig kevésbé értékes.

Ilyen eredményt tapasztalt Quint is, ki még a gyakorlati tárgyak órái alatt sem konstataált energianyereséget, sőt egy keményen fogott tornaóra után a legnagyobbmértvű lankadást állapított meg.

Ez előadások során, melyek mind a túlterheléssel kapcsolatban vetődtek fel, Quint József igen megfelelő kísérletnek találná, ha a miniszterium megengedné, hogy pl. egy alkalmasabb tanár valamelyik osztályban minél több (talán 18) órát tanítson a maga tetszése szerint arra megfelelő tárgyakat pusztán gyakorlati úton. Egy ilyen tanár munkájának eredményét aztán megállapítva, igen tanulságos példát nyerhetnénk a jövődő célszerűbb munkaprogramra nézve.

Wagner János ezt a megoldást helyteleníti, mert ha akad is néhány kiváló tanuló, ki ilyen úton szép eredményt mutat fel, ezt az egész vonalon általánosítani lehetetlenség, sőt nagy hiba volna.

Dékány Mihály helyesnek tartja, ha a tanterv előírását teljes mértékben kötelesség betartani, de a sorrend szabad beosztása szerinte a tanár és növendék munkáját egyaránt nagyon megkönnyítené.

Dr. Novy Ferenc fél, hogy a Quint által említett kiválasztott egy (több órás) tanárnak az osztály előtt vezető szerepe nagyon megbontaná a mai határozottabb egységességet, az egyöntetű haladást. A tananyag megszorítása is könnyen hepehupássá teheti az egyes tárgyak különben se nagy területét.

Elnök megfelelő kommentálására a választmány elhatározza, hogy a felmerült kérdésekből a jövő őszi sorozatos előadást rendez. E határozat után dr. Baló József elnök boldog meglelégedéssel zárja be a mai tartalmas tanácskozást, az összes tagoknak boldog vakációt kívánva.

Dr. Baló József,
elnök.

K. m. f.

Nagy Ferenc,
titkár.

Vegyesek.

Wlassics Gyula volt vallás- és közoktatásügyi minisztert hatvanadik születésnapja alkalmából egyesületünk a félegyházi gyűlésből üdvözölte. Az üdvözlétet Wlassics Gyula az egyesület elnökéhez intézett következő levélben köszönte meg:

Nagyságos Elnök Úr!

A „Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete“ nevében — hatvanadik születésnapom alkalmából kifejezett szíves szencsekivánatokért fogadja hálás köszönetemet.

Budapest, 1912. április 15.

Hazafias üdvözlettel:

Wlassics.

Diszoklevéllel kitüntetett állami tanítóképző. Folyó évi április hó elején két hétig tartó országos háziipari, amatőr művészeti és iparművészeti kiállítás volt Miskolcon, Izabella kir. hercegnő védnöksége alatt. A kiállításnak 10 főosztálya volt s ezek közül a III. osztályba tartoztak az *iparművészeti tárgyak* (fa-, bőr-, fémgagyagmunkák, szőnyegek, dísz tárgyak, játékszerek és a szlőjdmunkák). A pápai állami tanítóképző-intézet ezen a kiállításon egy 283 darabból álló tanmeneti sorozatot állított ki a III. csoportban és a bíráló-bizottság az ezen főosztály számára létesített két díszoklevél közül egyiket a nevezett tanítóképzőnek ítélte oda *gyönyörű, mély pedagógiai érzékkel összeállított fokozatos menetéért*. A kiállítás ezen csoportjában 52 tanintézet állított ki s a kiállított munkák rendkívüli magas nivójuak voltak. Annál nagyobb tehát a pápai tanítóképző-intézet dicsősége, hogy az 52 tanintézet között a legkiválóbbnak mutatta be magát. A tanítóképzőnek szóló eme kitüntetés természetesen az iskola szaktanárát dicséri elsősorban, mert csakis az ő pedagógiai érzékének, mély belátásának és kiváló tudásának a következménye a nagy siker. Kollegiális tisztelettel és szeretettel adózunk mi is Juhász Imre kartársunknak e kitüntetés alkalmából, hogy buzgó szorgalmával és szaktudásával az állami tanítóképzőknek ezen a téren is elismerést és dicsőséget vívott ki.

Tanító-árvák felvétele a Magyarországi Tanítók Árvaházába. A jövő iskolai év kezdetére nevezett árvaházba néhány új tanító-árva fog felvétetni. Ezen helyekre Magyarország bármely vidékén működött kisded-óvó, elemi nép- és polgári iskolai tanító, képezdei tanár és tanfelügyelő árvája pályázhat. Előnyben részesülnek azok az árvák, akik az állami

tanítói árvaházakba való felvételi jogosultsággal nem bírnak és akiknek szülőik az árvaházi egyesület tagjai voltak és kötelezettségöknek eleget is tettek. Ha az árva szülői az árvaházi egyesület tagjai nem lettek volna, akkor az árva szülőinek a nevére az 50 koronás tagsági tőkét (örökös tagsági díjat) az egyesület pénztárába kell a felvételt megelőzőleg befizetni. A felvétel iránti folyamodványok legkésőbb folyó évi június 10-ig délelőtt 12 óráig *Toth József* kir. tanácsos, nyug. pestmegyei kir. tanfelügyelő úrhoz, mint az egyesület elnökéhez (Budapest, I., Fehérvári-ut 10—12. II. em. 4. ajtó) küldendő. A folyamodványhoz melléklendők: 1. a felveendő árva keresztlevele (születési bizonyítványa), 2. a testi épségét és a meg-ejtett himlőoltást igazoló orvosi bizonyítvány, 3. a múlt évi iskolai bizonyítvány és látogatási bizonyítvány a jelen iskolai évről, 4. az atyja esetleg az anyja halálát igazoló bizonyítvány, 5. a testvérek számát és azok korát feltüntető családi értesítő, 6. szegénységi, illetőleg községi bizonyítvány, mely tanuskodik arról, hogy az árva teljesen vagyontalan és hogy az özvegy anyja minő jövedelmi forrásból tartja fenn magát, 7. hivatalos okirat arról, hogy az özvegy anyja és annak árvái kapnak-e és mennyi segélypénzt a tanítói nyugdíj- és gyámalapból vagy bármely más alapból, 8. az atya esetleg az anyja tanító voltát igazoló bizonyítvány és 9. az anyának esetleg a gyámnak két tanu előtt aláírt abbeli nyilatkozata, hogy az árva számára a tanítói nyugdíjalapból járó nevelési pótlékot és az általa esetleg élvezett más ösztöndíjat az árvaháznak szolgáltatja át. *Toth József*, egyesületi elnök. *Rohn József*, árva-anya.

Kimutatás

a Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesülete Segélyalapjának f. évi gyarapodásáról.

Nagy László igazgató adománya	10.—	K
Özv. Sebestyén Gyuláné Stetina Ilonának a félegyházi közgyűlésen tett alapítványa	200.—	„
A félegyházi közgyűlés alkalmából egyesületi jelvények eladásából	84.—	„
A félegyházi közgyűlés hangversenyének tiszta jövedelme	448.80	„
Időközi kamatok	7.68	„
Beíratási díjakkal az eddigi vagyon készpénzben	629.02	„
	<u>összesen</u>	1379.50 K

gyümölcsözik készpénzben.

Budapest, 1912. május 15.

Dr. Novy Ferenc,
egyesületi pénztáros.

A vonatok indulása Budapest keleti p.-u.-ról.

Érvényes 1912. május hó 1-től.

vonat- szám	óra perc	vonat neme	hová	vonat szám	óra perc	vonat neme	hová
1110	5 ⁴⁰	Szv.	Balatonfüred, Tapolcaza	612	12 ²⁰	Szv.	Arad, Tövis, Msziget
310	5 ⁵⁰	"	Hatvan	1008	12 ³⁰	"	Fiume, Róma, Eszék
302	6 ³⁵	Gyv.	Ruttka, Berlin	314	12 ³⁰	"	Hatvan
22	6 ³⁰	Szv.	Bicske	10	12 ³⁰	"	Szombathely, Wien
8	6 ⁴⁰	"	Wien, Graz, Sopron	914	12 ⁴⁵	"	Ujvidék, Sarajevo
1502	6 ⁴⁵	Gyv.	Kassa, Csorba	24a ³⁾	1 ⁰⁰	"	Bicske
1512	6 ⁵⁵	Szv.	Kassa, Csorba	1504	1 ³⁰	Gyv.	Kassa, Poprád-Felka
			(Fiume, Torino, Róma	316	1 ³⁰	Szv.	Gödöllő
1002	7 ⁰⁰	Gyv.	(Pécs, Vinkovcze	1304	1 ⁴⁰	Gyv.	Fehring, Graz
602	7 ⁰⁵	"	Arad, Brassó	604	2 ⁰⁰	"	Arad, Bukarest
906	7 ¹⁰	"	Belgrad, Sofia, Sarajevo	4	2 ⁰⁵	"	Wien, Paris
			(Stryj, Lemberg	404	2 ¹⁰	"	(Sátoraljaújhely,
402	7 ²⁰	"	(Máramarossziget		2 ¹⁵	"	Lemberg, Kassa
1302	7 ²⁵	"	Fehring, Graz, Triest	916	2 ¹⁵	Szv.	Kiskőrös
312	7 ³⁰	Szv.	Gödöllő	304	2 ²⁰	Gyv.	Ruttka, Berlin
			(Belgrad, Sofia,	318	2 ²⁵	Szv.	Hatvan
908	7 ⁴⁵	"	(Vinkovcze	320	2 ³⁰	"	Pécel
608	7 ⁵⁰	"	Arad, Brassó	26	2 ³⁰	"	Bicske
1102 ¹⁾	8 ⁰⁵	Gyv.	Balatonfüred, Tapolcaza	512	2 ⁴⁰	"	Szolnok
406	8 ¹⁰	Szv.	Munkács, Lawoczne	1202	2 ⁴⁵	Gyv.	Szabadka, Sarajevo
508	8 ²⁰	"	Kolozsvár, Brassó	1902	2 ⁵⁵	"	Tapolcaza, Eszék
1906	8 ²⁵	"	Tapolcaza, Eszék, Bród	904	3 ³⁰	"	Belgrad, Konstantinápoly
306	8 ³⁵	"	Ruttka, Berlin	512/II ⁴⁾	3 ³⁵	"	Nagykátá
			(Máramarossziget,	1016	3 ³⁰	Szv.	Paks
1706	8 ⁵⁵	"	(Stanislau	18	4 ²⁵	"	Komárom
2	9 ³⁰	Gyv.	Wien, Sopron	322	4 ²⁵	"	Gödöllő
22a	9 ³⁰	Szv.	Torbágy	606	5 ⁰⁰	Gyv.	Arad, Bukarest
1508 ²⁾	9 ³⁵	Gyv.	Kassa, Poprád-Felka	410	5 ¹⁰	Szv.	Miskolc
918	10 ⁰⁰	Szv.	Kunszentmiklós-Tass	6	5 ¹⁵	Gyv.	(Győr, Sopron,
520	10 ⁰⁵	"	Nagykátá	324	5 ²⁰	Szv.	(Szombathely, Wien
24	11 ⁵⁵	"	Bicske	514 ³⁾	5 ⁴⁰	"	Gödöllő
314a ³⁾	12 ⁰⁰	"	Gödöllő	308	5 ⁵⁵	"	Nagykátá, Szolnok
				920	6 ⁰⁵	"	Ruttka, Berlin
							Kunszentmiklós, Tass
				1004	6 ¹⁵	Gyv.	Zágráb, Fiume,
							(Róma, Napoli
				510	6 ¹⁵	Szv.	Kolozsvár, Brassó
				326	6 ³⁵	"	Pécel
				328	6 ⁴⁰	"	Hatvan
				920a	6 ⁴⁵	"	Kunszentmiklós-Tass
				28	7 ⁰⁰	"	Bicske
				516	7 ¹⁵	"	Szolnok
				16	7 ²⁰	"	Győr, Triest
				322	7 ³⁵	"	Hatvan
				1006	7 ⁴⁰	Gyv.	Zágráb, Fiume
				1708	7 ⁴⁵	Szv.	Msziget, Stanislau
				1514	8 ⁰⁰	"	Kassa, Csorba
				910	8 ⁰⁰	"	India, Sarajevo
				1908	8 ²⁵	"	Pécs, Bród
				334	8 ⁴⁰	"	Gödöllő
				518 ³⁾	9 ⁰⁰	"	Szolnok
				1306	9 ¹⁵	"	Győr, Graz
				610	9 ³⁰	"	Arad, Brassó
				1506	10 ⁰⁰	Gyv.	Kassa, Csorba
				336	10 ⁰⁵	Szv.	Pécel
				912	10 ¹⁰	"	Bród, Belgrad, Sofia
				1010	10 ²⁵	"	Fiume, Tapolcaza
				408	10 ²⁵	"	Kassa, Csorba, Lemberg
				12	10 ⁵⁵	"	Szombathely, Wien
				338	11 ¹⁰	Vv.	Ruttka, Poprád-Felka
				614	11 ²⁵	Szv.	Arad, Debreczen
				422	11 ³⁵	Vv.	Kassa

1) Junius 1-től közlekedik.

2) Junius 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.

3) Vasár- és ünnepnapokon május 16-tól bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.

4) Csak vasár- és ünnepnapokon közlekedik.

5) Nagykatáról Szolnokig csak szombaton közlekedik.

6) Csak szombaton közlekedik.

Kimutatás

a f. évi március hó 11-től május hó 8-ig befolyt tagsági díjakról.

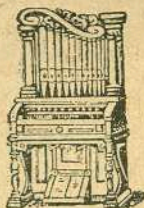
1911-re: Amler Antal, Láng Mihály (8—8 kor.)

1912-re: Oberth Ágoston, Komáromy Lajos, Haller József, Slajchó Mihály, Eperjesi kir. gör. kath. tanítóképző, Dr. Lévay Edéné, Gesell Mihály, Makay Jenő, Dr. Pauler Ákos, Schön István, Hollós Károly, Molnár Leontin, Zorkóczy Ede, Wollmann Elma, Barcsai József, Desics József, Éber Sándor, Karig Emil, Kiss A. József, Borbély Sámuel, Kolozsvári áll. tanítóképző, Nádas Sándor, Léderer Ábrahám, Pataki Lajos, Szkalka Lajos, Bráder József (8—8 kor.), Fuchsné Eitner Ludmilla (1.60 kor.)

1913-ra: Dr. Lévay Edéné (8 kor.).

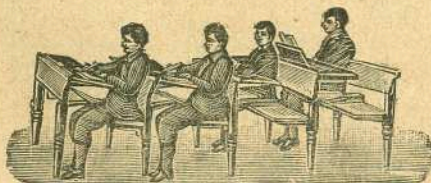
Dr. Novy Ferenc,
egyes. pénztáros.

◆ AMERIKAI COTTAGE-SZIVÓLÉGRENDSZERŰ
◆ HARMÓNIMUMOKAT ◆ VALAMINT EURÓPAI
RENDSZER SZERINT LEGOLCSÓBBAN SZÁLLIT
PAJKR REZSŐ ÉS TÁRSA BUDAPEST,
X. DELEJ-UTCA 25. (TISZTVISELŐTELEP.)

Készpénz fizetésnél bérmentes szállítás az utolsó vasuti állomásig. PEDÁLOS HARMÓNIMUMOK mindkét rendszer szerint és minden nagyságban, pontos orgonaméretekkkel templomok, szemináriumok részére s mint gyakorló orgonák. Árjegyzék ingyen és bérmentve! Öt évi jótállás! Lelkészeknek és tanítóknak külön százalékgedmény! Részletfizetésre is. Elismert kitűnő árak! Kérjen árjegyzéket pianók és pianinókról.

◆ FEIWEL · LIPÓT · UTÓDAI ·

- Budapest, IX. Ipar-utca 4. szám
- aug. 1-től X. Kolozsvári-utca 13.
- Mindennemű iskolapadok, iskola-
- torna- és óvoda-berendezések és
- szabad. gyermekpadok gyártása.
- ■ ■ Árjegyzékkel készséggel
- szolgálunk ingyen és bérmentve.

A hajhullás oka és megakadályozása:

A haj kihullásának sokféle oka lehet. Oka lehet: fertőző betegség, vérszegénység, idegesség. Leggyakoribb oka azonban a fejbőr megbetegedése. A fejbőrnek pedig különösen az a betegsége, melyet korpázásnak neveznek. A fölszaporodott korpá összenyomja, elsorvasztja a hajszálakat. A korpás fejbőrön azonfelül baktériumok is telepednek meg, melyek ugyancsak pusztítják a haj gyökerét. Ha tehát a haj kihullásának elejét akarjuk venni, fejkorpá képződését kell megakadályoznunk. Ha pedig a már megindult hajhullást meg akarjuk állítani, a korpától kell a fejbőrt megtisztítanunk. — Legjobbnek bizonyult erre a célra a

Petrol Egger a legalkalmasabb hajápolószer állandó használatra. Ára 2 korona 40 fillér. Készíti: Dr. Egger Leó és Egger J. gyógyszerészeti és vegyészeti gyára, Budapest VI. Révay-utca 12

PETROL EGGER

Aki rendszeresen használja ezt a hajszeszt, annak soha fejkorpája nem lesz és így nem is fog soha hullani a haja. Akinek pedig korpás a bőre és azért hull a haja, az csak dörzsölje be párszor a fejbőrét ezzel a szesszel és rövidesen el fog tűnni fejről a korpá és el fog állani a hajának a hullása. A Petrol Egger minden más eredetű hajhullást is megszüntet, mert erősíti, edzi a fejbőrt és alkalmassá teszi arra, hogy új hajszálakat növeessen.

FOLYÉKONY LEVEGŐT szállít és
kísérleti edényeket
kölesőn is ad a cég.

Uj tanítási ág!

Psychologia (lélektan)
tanulmányozásához szükséges
laboratoriumi felszerelések, ki-
sérleti eszközök stb. stb. a leg-
előnyösebben szerezhethők be:

Erdély és Szabó
laboratoriumi felszerelések
és tanszerek gyárában
Budapest, VIII. Baross-utca 21.

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

Stowasser János

csász. és kir. udvari szállító.

A m. kir. operaházi tagok, a m. kir. zeneakadémia, a
budapesti színházak stb. szállítója, a hangfokozó-
gerenda és a Rákóczi tárogató feltalálója.

Főüzlet: **Budapest** Gyár:
II. Lánchíd-u. 5. Öntőház-utca 3.

◆◆ E szakban Magyarország
legnagyobb hangszergyára.
Ajánlja saját gyárában ké-
szült hangszereit ◆◆

ugyszintén hurokat és hangszer alkat-
részeit. Iskolahegedűk 4 forinttól. Har-
móniumok 35 forinttól. Árjegyzék kivá-
natra ingyen és bérmentve.